

KÖRTÁJ TERVEZŐ IRODA KFT.

A „Recski Hegyes-hegy” különleges természetmegőrzési terület (HUBN20044) Natura 2000 fenntartási terve

MUNKAKÖZI VÁLTOZAT

Készült a **A fenntartható természetvédelem megalapozása magyarországi Natura 2000 területeken (Svájci-Magyar Együttműködési Program, Végrehajtási Megállapodás száma: SH/4/8) c. projekt** megvalósításának keretében.

2015. február

Adószám: 13831176-2-13 ❖ Cégjegyzékszám: 13-09-129583
Bankszámlaszám: 10104167-57309900-01000006
Postacím: 2009 Pilisszentlászló, Vadrózsa u. 28.
Tel: 30/250 3614 ❖ Fax: 28/415 383
Ügyvezető: Biró László

Készült a „Natura-2000 fenntartási tervek a Mátrában - a Mátrában lévő természetmegőrzési területek alapvető élőhelyvédelmi szempontú kezelési szempontjai és javaslatai (szerkesztette: Szmorad Ferenc, Standovár Tibor, Tímár Gábor)” című egyeztetési anyag alapján

Szerkesztette: KÖRTÁJ Tervező Iroda Kft.

Szakmai közreműködők:

Marticsék József (független szakértő)

Fabók Veronika, Kalóczkai Ágnes, Margóczy Katalin, Mihók Barbara (AKUT Egyesület)

2015. február

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék	1
Bevezetés	2
1. A terület azonosító adatai	3
1.1. Név.....	3
1.2. Azonosító kód.....	3
1.3. Kiterjedés.....	3
1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek	3
1.4.1. Jelölő növényfajok	3
1.4.2. Jelölő állatfajok	3
1.4.3. Jelölő élőhelyek.....	3
1.5. Érintett települések	3
1.6. Egyéb védeltségi kategóriák	4
1.7. Tervezési és egyéb előírások	4
2. Veszélyeztető tényezők	4
3. Kezelési feladatok meghatározása	6
3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése	6
3.2. Kezelési javaslatok	7
3.2.1. Élőhelyek kezelése	11
3.2.1.1. Gazdálkodáshoz nem köthető általános javaslatok.....	11
3.2.1.2. Gyepterületekhez köthető kezelési javaslatok	11
3.2.1.3. Erdőterületekhez köthető kezelési javaslatok	14
3.2.2. Fajvédelmi intézkedések	30
3.2.3. Kutatás, monitorozás.....	31
3.2.4. Mellékletek.....	31
3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogszabályok és a tulajdonviszonyok függvényében.....	31
3.3.1. Agrártámogatások	32
3.3.1.1. Jelenleg működő agrártámogatási rendszer	32
3.3.1.2. Javasolt agrártámogatási rendszer	34
3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja.....	34
3.4.2. A kommunikáció címzettjei	34
4. Felhasznált irodalom	35
4.1. Szakmai anyagok	35
4.2. Útmutatók	35
4.3. Jogszabályok.....	35
4.4. Adatbázisok	35

Bevezetés

Jelen összeállítás a HUBN20044 azonosítójú, „Recski Hegyes-hegy” különleges természetmegőrzési terület (KTT) Natura 2000 fenntartási tervének a szűkebben értelmezett fenntartási terv munkarészét, vagyis a I. főfejezetet foglalja magába.

Az anyag a 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 13. sz. melléklete szerinti tematikát követi, az egyes fejezetek tartalmi elemeinek kidolgozásánál pedig a Natura 2000 fenntartási tervek összeállításához készített VM-útmutató legutóbbi, 2014. évi változatára támaszkodtunk. Az útmutató által javasolt szerkesztési megoldásoktól, illetve tagolástól ugyanakkor számos esetben eltértünk, elsősorban azért, mert a főként gyepterületek tervezési tapasztalatain alapuló összeállítás az erdőterületeken (azok sajátosságai miatt) nem minden tekintetben bizonyult alkalmazhatónak. Emellett mérlegeltük a helyi specialitásokat és több helyen olyan elemzésekre is támaszkodtunk, melyek elkészítése a vonatkozó útmutató szerint nem volt kötelező, segítségükkel viszont a jelölő élőhelytípusok és/vagy fajok jelenlegi védelmi helyzetét, illetve hosszú távú megőrzésének irányelveit pontosabban meg tudtuk fogalmazni, s így – reményeink szerint – a Natura 2000 célok elérését is hatékonyabban tudjuk szolgálni.

A fenntartási terv munkarész kidolgozása során a Standard Data Form (SDF) 2014. novemberében frissített felületét használtuk. Az ezen szereplő adatok esetenként eltérnek a 2013. évi adatbázis tartalmától, így a megalapozó dokumentációban (II. fejezet) foglaltakhoz képest a jelölő élőhelyek és/vagy fajok körében kisebb változások lehetségesek. A feldolgozott erdészeti nyilvántartási adatok az Országos Erdőállomány Adattár 2013. január 1-ji állapotadatai. A munkához emellett tanulmányoztuk a tervezési területet érintő botanikai és zoológiai szakirodalmat, élőhelytérképeket, légifotókat, történeti adatokat, illetve az erdőtömbök bejárásával további releváns adatokat (az élőhelyek fajkészlete és természetességi állapota, jelenlegi gazdálkodási gyakorlat stb.) gyűjtöttünk.

A kezelési irányelvek összeállításánál a jelenlegi tudásunk szerinti, természetvédelmi szempontból leginkább kívánatos, a gyakorlatba átültethető szempontokat foglalmaztuk meg. Figyelembe vettük a jogszabályi környezetet, néhány komponens (pl. visszahagyandó holtfa mennyisége) vonatkozásában azonban nem tekintettük mértékadónak a jogszabályokban lévő keretfeltételeket. Mivel az élőhelyvédelmi irányelv alapján kijelölt Natura 2000 erdőterületek jelentős része gazdasági hasznosítás alatt áll, a kezelési irányelvek megfogalmazásánál az aktív beavatkozásokkal érintett erdőkre helyeztük a hangsúlyt. Az irányelveket tehát abban a megközelítésben tárgyaljuk, hogy a gazdálkodás során milyen irányvonalat, szempontrendszert szükséges betartani a Natura 2000 célok hosszútávú biztosításához.

1. A terület azonosító adatai

1.1. Név

Gyöngyöspatai Havas kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület

1.2. Azonosító kód

HUBN20050

1.3. Kiterjedés

161,46 hektár

1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek

1.4.1. Jelölő növényfajok

A tervezési területre nézve jelölő növényfaj nincs.

1.4.2. Jelölő állatfajok

Magyar név / Tudományos név	Populáció (A-D)
Hosszúszárnyú denevér (<i>Miniopterus schreibersii</i>)	B
Közönséges denevér (<i>Myotis myotis</i>)	B

1.4.3. Jelölő élőhelyek

Élőhelytípus kódja	Élőhelytípus megnevezése a 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 4. melléklete szerint	Reprezentativitás (A-D)
91G0	Pannon gyertyános-tölgyesek <i>Quercus petraea</i> -val és <i>Carpinus betulus</i> -szal *	C

* = kiemelt közösségi jelentőségű élőhelytípus

1.5. Érintett települések

Heves megye: Recsk

A tervezési terület által érintett helyrajzi számok listáját az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészekről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendelet (a továbbiakban: KvVM rendelet) tartalmazza. A Natura 2000 területek által érintett helyrajzi számokat és így a Natura 2000 jogi státuszt is a KvVM rendelet rögzíti,

térképi megjelenítéssel is. A jogi jelleg a megosztással keletkező utód helyrajzi számokra is kiterjed.

1.6. Egyéb védettségi kategóriák

A tervezési terület védett természeti területet nem érint (vö. *1. melléklet* tematikus térképe), de teljes területen része a „Mátra” különleges madárvédelmi területnek (kód: HUBN10006).

A tervezési terület teljes egészében az országos ökológiai hálózat magterülete.

1.7. Tervezési és egyéb előírások

A tervezési területet érintő, jelenleg érvényben levő körzeti erdőterv a 2011. évi körzeti erdőtervezésre vonatkozó alapelveket, valamint az érintett körzetek területén végezhető erdőgazdálkodási tevékenység szabályait rögzítő 96/2011. (X. 17.) VM rendelet alapján készült. A tervezési területet magába foglaló Parádi Körzet erdőtervezési irányelvei bizonyos mélységig a Natura 2000 szempontokat is magukba foglalták, így a rendelet különböző (általános) irányelveket tartalmaz egyes közösségi jelentőségű erdős élőhelytípusok – többek között a pannon cseres-tölgyesek (91M0) – kezelésére vonatkozóan. A 2012. év elején elkészült (a Heves Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatóságán 13977/2010. ügyszámon adminisztrált) körzeti erdőterv a 2012-2021 közötti időszakra érvényes. A körzeti erdőterv tervezési területre vonatkozó főbb adatai:

Erdőtervezési körzet neve	Érintett települések (teljes körű felsorolás)	Érintett erdőterület (ha)	Következő erdőtervezés éve
Parádi Erdőtervezési Körzet	Recsk	129,69	2021
Összesen:		129,69	---

A tervek előírásainak elemzését a megalapozó dokumentáció 1.3.3. fejezete, az erre épülő javaslatokat pedig a 3.2. Kezelési javaslatok fejezet tartalmazza.

Településszerkezeti terv és HÉSZ: 65/1998. Recsk önk. határozat (többször módosított), 6/1998. (IX.17.) önk. rendelet (többször módosított).

Körzeti vadgazdálkodási tervek és üzemtervek: a terület a Északi-középhegységi nagyvadas vadgazdálkodási táj Mátra-bükk-csereháti nagyvadas vadgazdálkodási körzetébe tartozik (II./2.)

2. Veszélyeztető tényezők

A Standard Data Form (SDF) 2014. év novemberi – legfrissebb – változatában a tervezési területre vonatkozóan (összességében, vagyis nem élőhely-specifikusan) az alábbi hatások és veszélyeztető tényezők szerepelnek:

Kód	Hatás / Veszélyeztető tényező neve	Tényező jelentősége (H-M-L)	Hatás iránya (P=pozitív, N=negatív)	Hatás eredete (o=külső, i=belső, b=mindkettő)
-----	---------------------------------------	-----------------------------------	---	---

I02	problémát jelentő őshonos fajok	M	N	b
K02.01	fajösszetétel változás, szukcesszió	L	N	i
M01	abiotikus viszonyokban a klímaváltozás hatására bekövetkező változások	M	N	b

Megjegyzés: A fenti listában szereplő I02 (= problémát jelentő őshonos fajok) és K02.01 (=fajösszetétel változás, szukcesszió) kategóriák értelmezésénél figyelembe veendő, hogy ezek a hatások/veszélyeztető tényezők nem a terület egészére, hanem csak bizonyos élőhelytípusokra (pl. egykori irtásrétekre) értelmezhetők.

A tervezési területen belül – tekintettel a Standard Data Form (SDF) 2014. év novemberi változatának tartalmára és az ezen kívül tapasztaltakra – a jelölő élőhelyek és/vagy fajok szempontjából az idevágó európai uniós jegyzék kategóriáinak használatával (vö. http://bd.eionet.europa.eu/activities/Natura_2000/reference_portal) az alábbi (aktuális és potenciális) veszélyeztető tényezőkről lehet részletesebben beszélni. Az érintettségre vonatkozó %-os értékek a teljes tervezési területhez viszonyítandók.

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Tényező jelentősége (H-M-L)	Érintett terület (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
B02	erdőgazdálkodás (általában)	M	~ 60	91G0 – Az erdők homogenizálása, az erdők kedvezőtlen fafaj-összetételének és szerkezetének kialakítása és fenntartása, a fajkészlet további szegényítése, vágásos erdőkép fenntartása, mezoklíma-romlás
B02.04	lábonálló és/vagy elfekvő holt faanyag eltávolítása	M	~ 60	91G0 – Az erdőszerkezet kedvezőtlen alakítása, az erdei mikrohabitatok körének szűkítése
C01.04.02	bányászat nem külszíni fejtéssel (esetleges bányaművelés esetén)	L	~ 60	91G0 – Az állományok megsemmisítése. Hosszúszárnyú és közönséges denevér – A denevérfajoknak otthont adó bányavágatok átalakítása, megszüntetése
D01.01	ösvények, burkolatlan utak, bicikliutak	L	~ 10	91G0 – Turisztikai tevékenység miatt bekövetkező talajfelszíni erózió, bolygatás, taposás, illetve erdei utak mentén jelentkező bolygatások, adventív és inváziós fajok előretörése
E02	ipari vagy kereskedelmi területek (esetleges bányaművelés esetén)	L	~ 10	91G0 – Az állományok megsemmisítése (pl. telephely-létesítés esetén)
F03.01	nagyvad károkozása (túltartott vadállomány)	M	~ 60	91G0 – A vadállomány okozta taposás, túsás, rágás, hántás, erózió, bolygatás, fafajselekcio, az erdők természetes felújulásának, a természeteshez közelítő korösszetétel kialakulásának részleges blokkolása.
G01.02	túrázás, lovaglás és nem gépesített járművel végzett tevékenység	L	~ 5	91G0 – Turisztikai tevékenység miatt bekövetkező talajfelszíni erózió, bolygatás, taposás
G05	egyéb emberi jelenlét és zavarás	L	~ 1	Hosszúszárnyú és közönséges denevér – A denevérfajoknak otthont adó bányavágatok látogatása, zavarása
I01	idegenhonos inváziós fajok jelenléte	M	~ 60	91G0 – A <i>Robinia pseudoacacia</i> és más adventív fajok terjeszkedése

M01	abiotikus viszonyokban a klímaváltozás hatására bekövetkező változások	M	~ 95	91G0 – Az állományok egészségi állapotának és stabilitásának gyengítése
-----	--	---	------	---

3. Kezelési feladatok meghatározása

3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése

A tervezési területen alapvető, általános természetvédelmi célkitűzés a kijelölés alapjául szolgáló, közösségi jelentőségű élőhelytípusok és fajok kedvező természetvédelmi helyzetének (*favourable conservation status*) megőrzése, fenntartása, helyreállítása, valamint a Natura 2000 területek lehatárolásának alapjául szolgáló természeti állapot, illetve (ahol gazdálkodási tevékenység folyik) a fenntartó gazdálkodás feltételeinek biztosítása.

A gazdálkodással érinthető erdőterületeken alapvető természetvédelmi célként fogalmazható meg, hogy a jelölő (zonális) élőhelytípus (91G0) állományait – valamint a szintén nagy területet borító cseres-tölgyesek (91M0) állományait – minél kedvezőbb természetességi állapotban kell fenntartani. A kedvező állapot biztosításához (a termőhelyi viszonyoknak megfelelő természetes élőhely-típushoz való közelítés szükségessége mellett) az önfenntartó folyamatok minél teljesebb körű működésére, illetve egyes kompozicionális és strukturális ismérvek jelenlétére van szükség. Feladatnak tekinthető tehát a tájhonos fafajú, az élőhelytípusnak megfelelő összetételű cserje- és gyepszinttel rendelkező, elegyes, vegyeskorú, vertikálisan tagolt, a lehető legtöbb szintet tartalmazó, mozaikos, tájidegen fajoktól mentes, holtfában és egyéb mikroélőhelyekben gazdag, idős állományrészeket, illetve igen idős fákat és méretes holtfát is tartalmazó erdők kialakítása és fenntartása. Mindezt optimális esetben folyamatos erdőborítás felé való elmozdulás mellett, drasztikus beavatkozásoktól mentes erdőgazdálkodási megoldásokkal, kíméletes technológiák alkalmazásával lehet biztosítani.

Egyéb (nem erdős) élőhelyek vonatkozásában a középtávú természetvédelmi cél az erdős jelölő élőhely, ill. a jelölő fajok védelméhez való hozzájárulás, a puffertoló képesség biztosítása. Hosszú távon a természeti folyamatok szabad érvényesülését kell biztosítani, ami az adott területen a tájhonos fafajokkal (és cserjékkel) való feltöltődést, elegyes és vegyeskorú faállományok kialakulását jelenti elsősorban.

Az élőhelyek kedvező természetességi állapotának megtartása és helyreállítása mellett (a védett és veszélyeztetett minősítésű egyéb fajok megőrzésének biztosításán túl) védelmi cél a közösségi jelentőségű (részben jelölő elemnek minősülő) állatfajok populációinak megőrzése. A xilofág rovarfajok közül a nagy hősincér (*Cerambyx cerdo*) és a szarvasbogár (*Lucanus cervus*) védelméhez az idős faegyedek és állományrészek, a szaproxilofág skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*) megtartásához részben kéreggel fedett álló holtfák, egyes erdőlakó denevérfajok populációinak védelméhez az odvas-üreges idős törzseket tartalmazó öreg állományrészek folyamatos jelenlétének biztosítása szükséges. A hosszúszárnyú denevér (*Miniopterus schreibersii*), nagyfülű denevér (*Myotis bechsteini*), közönséges denevér (*Myotis myotis*), valamint a kereknyergű patkósdenevér (*Rhinolophus euryale*) és kis patkósdenevér (*Rhinolophus hipposideros*) állományainak megtartásához és megerősítéséhez az egykori bányatárók háborítatlan állapotának megőrzését, illetve bejáratuk denevérek számára átjárható módon való lezárását kell biztosítani.

A nem erdős élőhelyekhez kötődő közösségi jelentőségű fajok jelenleg nem ismertek.

A tervezési terület erdeinek fenntartása során további szempont a változó klímaviszonyokhoz való alkalmazkodás képességének fenntartása. Az erdőkben mindezek miatt csak olyan kezelési/gazdálkodási tevékenységek végezhetők, amelyek az állományok egészségi állapotának megőrzése mellett képesek az erdei élőhelyek változó klíma melletti továbbélését, „adaptálódását” is biztosítani. Változatos szerkezet és fafajösszetétel kialakítása szükséges tehát és a hagyományos főfafaj-centrikus megközelítés mellett/helyett az elegyfajok nagyobb elegyarányban való jelenlétének tolerálása, segítése is hangsúlyt kell, hogy kapjon.

A tervezési területen belül rendkívül fontos természetvédelmi cél a természetes dinamikai folyamatok feltételeinek biztosítása, illetve az azt korlátozó vagy blokkoló hatások minél nagyobb mértékben való kiszűrése. Ennek megfelelően a különböző antropogén eredetű bolygatások minimalizálása érdekében távlatilag is keretek között tartandó a terület turisztikai hasznosítása, folyamatosan ellenőrizendő az adventív (részben inváziós) lágyszárúak és fásszárúak (különösen a *Robinia pseudoacacia*) jelenléte, területfoglalása, terjeszkedése. Mindezekben felül biztosítandó az elemeiben teljes, folyamatában hiánytalan, hosszú távon is egészséges faállományt eredményező erdőmegújulást, egyúttal az állományok faj-, kor- és térszerkezetének változatosabbá válását is lehetővé tevő, kellően alacsony térségi nagyvadlétszám. Utóbbi feltétel érvényre juttatásához a lékdinamika intenzív „működésének”, az elfogadható vad általi fafajszelekciónak és a talajfelszín mérsékelt bolygatottságának, taposottságának – mint fő kritériumoknak – még a leginkább vadjárt termőhelyeken (sziklás-meredek oldalak, száraz déli lejtők stb.) is teljesülniük kell(ene). A vadállomány szabályozásában szerepe lehet a térségben újra megjelenő nagyragadozóknak is.

A „Mátra” különleges madárvédelmi területtel (kód: HUBN10006) való teljes területi átfedés okán a teljesség kedvéért a természetvédelmi célkitűzések között megemlítendő a jelölő madárfajok fészkelő- és táplálkozóhelyeinek biztosítása, az előforduló populációk védelme is. A jelölő madárfajok közül a tervezési terület vonatkozásában (annak természetföldrajzi és állomány-jellemzői miatt) elsősorban a fekete harkály (*Dryocopus martius*), a közép fakopáncs (*Dendrocopos medius*), a hamvas küllő (*Picus canus*) és az örvös légykapó (*Ficedula albicollis*) védelmi szempontjai kerülhetnek előtérbe.

A Natura 2000 területre vonatkozó természetvédelmi célkitűzések és prioritások a tervezési terület hivatalos Natura 2000 adatlapján (Standard Data Form, SDF) is megtalálhatók.

3.2. Kezelési javaslatok

A következőkben a Natura 2000 területen jelölő minősítésű (A-B-C reprezentativitású) közösségi jelentőségű élőhelytípusok, valamint a közösségi jelentőségű, de nem jelölő minősítésű (D reprezentativitású) élőhelytípusok kezelésére és fenntartására vonatkozó természetvédelmi javaslatokat foglaljuk össze. Ezen túl összegzésre kerülnek az egyéb (nem közösségi jelentőségű) természetes élőhelytípusok kezelésére és fenntartására vonatkozó természetvédelmi javaslatok is, továbbá az esetleges rekonstrukciós, rehabilitációs tevékenységek irányainak kijelölése érdekében röviden a fontosabb másodlagos (zömmel idegenhonos fajok által meghatározott) élőhelytípusok kezelési kérdéseire is kitérünk. A kezelési javaslatok természetesen figyelembe veszik a jelölő állatfajok, valamint az egyéb (védett vagy lokálisan értékesnek minősíthető) fajok élőhelyi igényeit is.

A kezelési javaslatok kapcsán fontos kiemelni, hogy a 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 4.§

(5) pontja értelmében „a fenntartási terv a Natura 2000 terület kezelésére vonatkozó javaslatokat, valamint ezek megvalósításának lehetséges eszközeit tartalmazza, és jogszabály eltérő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg.”

Az itt megfogalmazásra kerülő kezelési javaslatok célja, hogy a tervezési terület földrajzi jellemzői, az előforduló közösségi jelentőségű értékek és a jelenlegi gazdálkodási gyakorlat alapján javaslatot tegyenek a területfenntartás, területhasznosítás, illetve gazdálkodás jövőben kívánatos módjára. **A fentebbi jogszabályi kivonat alapján a gazdálkodók számára ezek a természetvédelmi javaslatok jelen terv alapján külön kötelezettséget nem jelentenek, betartásuk csak jövőbeni (a fenntartási terv irányelveivel összhangban kidolgozandó) támogatási programokon keresztül, önkéntes vállalás formájában válhat kötelezővé.** A már más jogszabályok vagy hatósági eszközök alapján létező előírások esetében azok kötelező jellegét értelemszerűen az azokat megalapozó jogszabály, vagy hatósági eszköz támasztja alá, jelen fenntartási terv ezekre az előírásokra (például az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvényből levezethető irányelvekre és kötelezettségekre) csak utalást tesz.

A Natura 2000 célok megvalósításához kapcsolódó, gye- és erdőterületeket érintő, gazdálkodáshoz köthető természetvédelmi javaslatokat kellően konkretizált és rendszerezett irányelv-csomagok kialakítása érdekében ún. kezelési egységek (KE) szerint dolgoztuk ki. A kezelési egységek több szempont alapján elkülönített, az élőhelyi sajátosságokhoz és az állományjellemzőkhöz igazodó, térben is lokalizálható egységek, melyek nem követik az ingatlan-nyilvántartási határokat, de sok esetben az erdőrésztlet-határokat sem. Az egyes kezelési egységek (ritka kivételtől eltekintve) térben nem egybefüggőek, a legtöbb esetben több különálló foltból összeálló, logikai egységek. E megközelítés indoka, hogy a Natura 2000 célok hosszú távú megvalósításához a valós, tényleges állományviszonyokra, valamint az aktuális területhasználati és/vagy gazdálkodási formákra alapozottan megfogalmazott irányelvekre van szükség.

A kezelési egységek meghatározásánál hozzávetőlegesen azonos jellemzőkkel bíró, s ezért többé-kevésbé azonos kezelést igénylő, térben is jól elhatárolható, több kritérium alapján levezethető egységeket igyekeztünk felállítani. A Mátra területére eső természetmegőrzési területeken (SCI, illetve SAC) a kezelési egységek elhatárolása összességében 4 különböző szempont figyelembe vételével történt, melyet az egységesség kedvéért mindenütt követtünk és ismertetünk:

(1) *A terület védett, illetve nem védett jellege.* – Védett természeti területekre az 1996. évi LIII. tv. és más természetvédelmi jogszabályok alapján számos olyan irányelv, illetve szabály vonatkozik, mely részben a joganyag, részben a kapcsolódó hatósági eljárások révén kötelező jellegű. Ennek megfelelően a védett és nem védett Natura 2000 területekre vonatkozó kezelési irányelveket – praktikusán alfejezet szintjén – differenciálni szükséges, hogy a védettségből levezethető különbségeket (a fenntartási terv kötelező és javasolt elemeit) egyébként azonos jellemzőkkel leírható élőhelyek/állományok esetében is egyértelműen meg lehessen jeleníteni (jelen esetben csak nem védett Natura 2000 területekről van szó).

(2) *Egyedi sajátosságokkal rendelkező, illetve különleges státusú területek jelenléte.* – Védett természeti területeken és azokon kívül is lehetnek olyan területi egységek, melyek kezelési egységbe sorolását valamilyen egyedi sajátosság, vagy jogszabályból levezethető speciális kötöttség határozza meg. Ezek a kezelési egységek jórészt élőhelyi besorolástól függetlenül kialakított, de Natura 2000 jelölő élőhelyek és/vagy fajok jelenlétét is biztosító területrészeket

foglalnak magukba. Az ide nem sorolt területek további tagolása jellemzően élőhelytípusok, illetve erdők esetében részben korosztály-típusok szerint történik (vö. 3-4 pont).

(3) *Élőhelytípusok szerinti differenciálódás.* – A kezelési egységek kialakításának egyik legfontosabb tényezője, hiszen a természetvédelmi kezelési irányelvek jelentős része élőhelyspecifikus. Hasonló kezelési igények esetén (elsősorban gyepek esetében) ugyanakkor többféle élőhelytípus is kerülhet egy kezelési egységbe, illetve felmerülhet annak az igénye is, hogy egy élőhelytípuson belül tovább differenciáljunk. A további tagolás elvileg több változó alapján történhet, jelen összeállításban most viszont csak az erdők (pontosabban az erdei élőhelytípusok egy része) korosztályok szerinti megbontásával dolgozunk (vö. 4. pont). Élőhelytípus-kategóriaként alaphelyzetben a Natura 2000 jelölő élőhelytípusokat alkalmazzuk, nem közösségi jelentőségű élőhelyeknél viszont a teljes körű tematikai és területi lefedettséget biztosító ÁNÉR-2011 élőhelytípusok is megjelennek.

(4) *Korosztályviszonyok.* – Erdők esetében felmerülő tényező, hiszen a különböző korú állományokhoz még azonos élőhelytípus esetén is nagyon különböző kezelési irányelveket lehet megfogalmazni. Más oldalról megvilágítva a kérdéskört: a gazdálkodás alatt álló erdők (különösen a zonális erdők) különböző korú állományaiban – célkitűzéseket, technológiai megoldásokat, szakmai fogásokat tekintve – olyannyira eltérő jellegű tevékenységek folynak, hogy a Natura 2000 célok hosszú távú megvalósításához nagyon különböző természetvédelmi irányelvek érvényre juttatására lehet javaslatokat tenni. Az alkalmazott korosztálycsoportok a lassan növvő fajok állományai (pl. cseres- és gyertyános tölgyesek) esetében a megalapozó dokumentációban használt kategóriák (vö. 2-3. melléklet) összevonásával, egyszerűsítésével létrejött egységek: fiatal korú (1-40 éves), középkor (41-80 éves) és idős (81 év feletti) erdők. A kifejezetten véderdő karakterű intrazonális erdőknél (mészkérülő tölgyesek) és a helyükön, gyenge talajon álló fenyvesek esetében csak fiatal korú (1-40 éves) és középkorú-idős (41 év feletti) állományokat tárgyalunk, a gyorsan növvő, idegenhonos fajok akácosok esetében pedig egyáltalán nem különítünk el korosztály-kategóriákat. A zonális erdőknél (91M0, 91G0) ezzel szemben a fiatal korú (1-40 éves) állományok közös egységbe vonása is előfordul, mivel az ebben a fázisban végezhető munkák, kezelések nagyon hasonló jellegűek.

A fenti szempontrendszerrel kialakított kezelési egységek – mivel jelölő és nem jelölő élőhelytípusokat egyaránt tartalmaznak – lefedik a teljes tervezési területet. A kezelési egységek lokalizálását a 3.2.5. pont alatt beszerkesztett 4. melléklet tematikus térképe („kezelési térkép”) mutatja. A kezelési egységek (KE) szerinti ismertetés egységes szerkezetben készült:

(a) „A kezelési egység megfeleltetése” alpont tartalmazza az adott kezelési egység közösségi jelentőségű (Natura 2000) élőhelyekkel és ÁNÉR-2011 kategóriákkal való megfeleltetését, illetve egyedi sajátosságok alapján kiemelt kezelési egységeknél (ha van) a jogszabályi hivatkozást is.

(b) A „kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek” alpont alatt csak olyan irányelveket és szabályokat tüntettünk fel, melyek valamilyen korábban megjelent és ma is hatályos jogszabályban, illetve valamilyen érvényben levő ágazati tervben rögzítésre kerültek, vagy az említett helyeken leírtakból egyértelműen levezethetők. Az irányelvek és szabályok ismertetése e helyütt alapvetően tömör és rövid, csak a Natura 2000 kijelölés szempontjából legfontosabb tételekre szorítkozik. A kötelezően betartandó irányelvek legfontosabb forrása (1) az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. tv., (2) az annak végrehajtására kiadott 153/2009. (XI. 13.) FVM rendelet, (3) a 2011. évi körzeti

erdőtervezésre (azon belül a Parádi Körzet területére is) vonatkozó tervezési alapelvekről, valamint az érintett körzeti erdőtervek alapján folytatott erdőgazdálkodásról szóló 96/2011. (X. 17.) VM rendelet, (4) az érvényben levő körzeti erdőterv, továbbá (5) az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet. A felsorolt források alapján a tervezési terület egészére vonatkozó, mindenhol kötelezően betartandó szabályokat és irányelveket az egyes kezelési egységeknél nem ismertetjük (azok a vonatkozó joganyagban elérhetők). A körzeti erdőterv rendelet (96/2011. (X. 17.) VM rendelet) – mint leginkább releváns jogszabály legfontosabb, erdőgazdálkodási előírásait az alábbiakban emeljük ki:

6. § (1) A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Tvt.) 23. § (2) bekezdése alapján védett – a természetvédelmi hatóság határozatában kijelölt – természeti értékek és területek, továbbá Tvt. 48. § (2) bekezdésében meghatározott, védetté nyilvánított mesterséges üregek, és a Tvt. 19. § (1) bekezdésében meghatározott, védetté nyilvánított földtani természeti értékek, valamint védett természeti területen az erdei vízfolyások és az erdei tavak védelme érdekében, azok földfelszíni elhelyezkedéséhez 25 méternél közelebb fakitermelés és faanyag készletezés csak a természetvédelmi célokkal összhangban végezhető.

(2) Natura 2000 jelölő élőhelynek minősülő, vagy védett növény jelentős állományának élőhelyeként szolgáló tisztáson – különösen védett természeti területen vagy Natura 2000 területen – faanyag mozgatás, illetve faanyag készletezés – az e rendelet hatálybalépésekor már meglévő, akár csak időszakosan használt erdei farakodó és készletező hely, valamint erdei feltáró hálózat kivételével – csak a természetvédelmi célokkal összhangban a védett természeti területek természetvédelmi kezeléséért felelős szerv által kijelölt helyeken és időben végezhető.

14. melléklet a 96/2011. (X. 17.) VM rendelethez

6. A közjóléti és védelmi rendeltetésű erdőkben folytatható erdőgazdálkodás szabályai

6.3. Nem védett, Natura 2000 rendeltetésű erdők

6.3.1. A véghasználatok során a 8. pontban megfogalmazott elvárások szerint hagyásfákat, illetve hagyásfa csoportokat kell visszahagyni a területen.

6.3.2. A közösségi jelentőségű, fában fejlődő bogárfajok (havasi cincér) állományainak megőrzése érdekében az erdőfelújítás és a nevelővágások során lehetőség szerint biztosítani kell, hogy megfelelő térbeli hálózatban böhöncös faegyedek maradjanak a területen.

6.3.3. Az erdőnevelések végrehajtása során kiemelt feladat az idegenhonos és az erdészeti tájidegen elegyfajok – különösen az intenzíven terjedő fajok – visszaszorítása. A fekete és erdei fenyves főfajájú erdőkben a faállományok csoportos gyérítésével, megbontásával elő kell segíteni az őshonos lombos fajok előretörését.

6.3.4. A nagy kiterjedésű, egykorú és kevés fajfajból álló erdők lombkorona-, cserje-, valamint lágyszárú szintjében az erdőgazdálkodási tevékenységek végrehajtása során elő kell segíteni a faji, életkori, és szerkezeti változatosság növekedését.

*6.3.5. A kiemelt jelentőségű jelölő erdei élőhelytípusok esetében – pannon gyertyános-tölgyesek kocsánytalan tölgy (*Quercus petraea*) és gyertyán (*Carpinus betulus*) fajfajokkal (91G0), valamint enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (91E0) – a természetes és természetközeli állományoknál a véghasználat előtti cserjeszint legalább részben kímélendő, a cserjeszint teljes eltávolítása tilos.*

6.3.6. A közösségi jelentőségű élőhelytípusok esetében biztosítani kell a folyamatos erdőszegély kialakulását és fennmaradását.

6.3.7. Natura 2000 területeken a közösségi jelentőségű havasi cincér állományainak védelme érdekében a gyertyános-tölgyes, valamint bükkös faállománytípusú erdőkben faanyagmozgatás legkésőbb május 31-ig végezhető.

8. A fakitermelések és erdőfelújítások végrehajtására vonatkozó erdőgazdálkodási szabályok

8.1. A fakitermelések végrehajtásának időbeli korlátozása:

a) faanyagmozgatás a vágásterületeken április 10-ig végezhető,

b) a sérült csemeték törevágását április 30-ig be kell fejezni,

c) vágástakarítás május és június hónapokban nem végezhető, valamint

d) vegetációs időszakban a vágástakarítás során vágáshulladék égetést nem lehet végezni.

8.2. A véghasználatok során hagyásfákat, hagyásfa csoportokat lehetőség szerint őshonos fajfajokból, idősebb, de még állékony, illetve böhöncös, odvas faegyedekből kell visszahagyni. Az 2,0 ha-nál nagyobb végvágott

vagy tarvágott területeken – különösen vizes élőhelyeken, és extrém száraz termőhelyeken – lehetőleg 0,1-0,3 hektár területű hagyásfa csoportok, egyéb esetekben hagyásfákat javasolt egyenletes térbeli elhelyezkedésben meghagyni. A hagyásfa csoportokat javasolt úgy kialakítani, hogy azok a természetvédelmi vagy közjóléti jelentőségű, pontszerű objektumokat (például fokozottan védett madár fészke, forrás, barlang bejárata, erdei emlékmű vagy közjóléti objektum, berendezés) is tartalmazzák. A hagyásfa csoportokban található holtfát vissza kell hagyni a területen. A hagyásfák, hagyásfacsoportok a későbbiekben csak különleges esetben (például veszélyelhárítás) termelhetők ki, és a faanyagukat javasolt holt faanyagként a területen hagyni.

10. A fakitermelések során végzett terepi anyagmozgatásra vonatkozó erdőgazdálkodási szabályok

10.1. A faanyagmozgatás során az erdőtalaj sérülését lehetőség szerint el kell kerülni, valamint a közelítő nyomokból kiinduló eróziót meg kell akadályozni.

10.2. Állandó és időszakos vízfolyásokon keresztül történő anyagmozgatásra csak olyan módszer alkalmazható, amely nem okozza a meder erodálódását, illetve biztosítja az árhullámok levonulását.

(c) A „javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok” alponthan kerültek megfogalmazásra az érdemi, Natura 2000 célok elérését szolgáló kezelési javaslatok. A felsorolt javaslatok zöme támogatási rendszerbe illeszthető felvetés, belőlük az agártámogatási rendszer 3.3.1.2. pont szerinti megújításához is lehet meríteni. Egyes kezelési egységeknél (pl. zonális erdők idős állományai) esetenként több javaslatcsomagot, több alternatívát is felvillantunk.

(d) Az „élőhelyrekonstrukciós javaslatok” alponthan a másodlagos, degradált élőhelytípusok rekonstrukciójának lehetőségeire utalunk, s javaslatokat teszünk az átalakítási, helyreállítási folyamat lehetséges lépéseire, irányelveire. Amennyiben az adott kezelési egységnél nincsenek ilyen típusú problémák, illetve feladatok, ez a pont az ismertetés során kimarad.

(e) „A kezelési és rekonstrukciós javaslatok indoklása” alponthan a lokális sajátosságok kiemelésével a (c) és (d) pont alatt részletezett javaslatok háttérére, megalapozó adataira, indokaira utalunk. Amennyiben az adott kezelési egységnél nincsenek élőhelyrekonstrukciós javaslatok, a fejezet címe „A kezelési javaslatok indoklása”.

3.2.1. Élőhelyek kezelése

3.2.1.1. Gazdálkodáshoz nem köthető általános javaslatok

A terület elsődleges közösségi jelentőségű értékei az egykori bányavágatokban élő denevérfajok. Ezek érdekében alapvetően kerülendő minden olyan beavatkozás, fejlesztés, beruházás, területhasználat, ami a bányavágatok kiterjedését, zavartalanságát csökkenti, környezeti viszonyait (üledékkel való feltöltöttségét, megvilágítottságát, hőmérsékletét, páratartalmát, stb.) megváltoztatja. Ellenjavallott a további bányászati hasznosítás, a bányavágatok feltárása, turisztikai-közjóléti célú bemutatása, közvetlen környezetük kíméletes erdőkezeléstől eltérő jellegű igénybevétele. A terület zavartalanságát a legjobban a jelenlegi művelési ágak, felszínborítás, növényzeti viszonyok fenntartásával, ill. az erdők kiterjedésének lehetséges növelésével lehet biztosítani.

A bányavágatokra nézve alapvetően fontos minden bejáratnak a denevérek számára átjárható módon történő lezárása, és azok közvetlen környezetében a teljes zavartalanság biztosítása.

3.2.1.2. Gyepterületekhez köthető kezelési javaslatok

A) Védett természeti területre eső kezelési egységek

A tervezési területen nincsenek védett természeti területet érintő, gyepterületekhez köthető élőhelyek, illetve kezelési egységek.

B) Nem védett területre eső kezelési egységek

Élőhely-típus	Kezelési egységek	Megjegyzés
<i>Egyéb élőhelyeket (vö. ÁNÉR-2011 kategóriák) magukba foglaló kezelési egységek</i>		
E34 OC U5	KE1	Másodlagos gyepek, Meddőhányók
P2a P2b	KE2	Másodlagos cserjések

Nem közösségi jelentőségű élőhelyeket magukba foglaló kezelési egységek

KE1 – MÁSODLAGOS GYEPEK, MEDDŐHÁNYÓK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Natura 2000 szerinti besorolás: A hegy-dombvidéki sovány gyepek közel állnak a közösségi jelentőségű 6230 (Fajgazdag Nardus-gyepek szilikátos alapkőzetű hegyvidéki területeken és kontinentális európai területek domb- és hegyvidékein) élőhelyhez, de jelen állományok nem felelnek meg annak.

- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: E34 – hegy-dombvidéki sovány gyepek, OC – jellegtelen száraz-félszáraz gyepek, U5 – meddőhányók

- Érintett közösségi jelentőségű fajok: ---

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- A kötelező irányelvek alapvető forrása a 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól. Ennek a kezelési egységre vonatkoztatható legfontosabb részei:

3. § (1) A gyepterületeket legeltetéssel, illetve kaszálással kell hasznosítani

(4) A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsítása tilos.

(5) Tápanyag-utánpótlás csak a legelő állatok által elhullajtott ürületekből származhat, trágya kiszórása tilos.

4.§ (3) Napnyugtától napkeltéig a gépi munkavégzés tilos.

5. § (2) Az inváziós és termőhely-idegen növényfajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról gondoskodni kell mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédőszer-kijuttatással, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.

Erdők esetleges telepítésével kapcsolatban figyelembe veendő korlátozást tartalmaz a 2009. évi XXXVII. törvény az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról:

47. § (2) Az erdészeti hatóság a fásítás és a szabad rendelkezésű erdő telepítését megtagadja, vagy feltételekhez köti, a természetes és természetsszerű erdő ...kétszáz méteres körzetében, ha a telepítés a meglévő erdő természetességi állapotának megőrzését ...vesélyezteti.

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A javasolt (ill. mellőzni javasolt) beavatkozások esetén figyelembe veendő a 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről. Ennek a kezelési egységre vonatkoztatható legfontosabb részei:

9.§ (2) a felügyelőség engedélye szükséges

a) a gyep feltöréséhez, felülvetéséhez, faültetvénné alakításához;

b) a terület helyreállításához;

c) az erdőkről és az erdő védelméről szóló törvény, valamint a fás szárú energetikai ültetvényekről szóló kormányrendelet hatálya alá nem tartozó fa, facsoport, fás legelőn lévő fa telepítéséhez, kivágásához

(3) A védett természeti területnek nem minősülő Natura 2000 területre irányuló hatósági eljárás során a felügyelőség, szakhatósági hozzájárulása szükséges

e) ... a meddőhányó hasznosítására ... vonatkozó műszaki üzemtervek ... jóváhagyásának,

- A kezelési egységbe tartozó, különösebb természeti értéket nem hordozó gyepek esetében legfontosabb feladatnak a tájidegen, invazív fajok eltávolítása tekinthető, lehetőleg egyedileg, vagy kisebb (a szükséges minimális kiterjedésű) területi egységek kezelésével: fák-cserjék esetén kivágás, tuskókenés, injektálás, gyűrűzéses lábon szárítás, lágyszárúak esetén egyedi kihúzás, kaszálás, szárazzás. Fentiek különösen figyelembe veendő a vadászati létesítmények (elsősorban szórók) üzemeltetésénél. Egyebekben alapvető irányelv a természetes folyamatok, így elsősorban az erdősülés szabad érvényesülésének biztosítása, ill. elősegítése magaszórással, a megjelenő fák védelmével.

- A meddőhányók esetében ugyancsak alapvető irányelv a háborítatlanság biztosítása.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

- A kezelési egységben tartozó, másodlagos, természetközelinek nem tekinthető fátlan élőhelyek rekonstrukciója kifejezetten nem javasolt.

(e) A kezelési és élőhelyrekonstrukciós javaslatok indoklása

- A fátlan élőhelyek az adott Natura 2000 területen közösségi jelentőségű értéket nem hordoznak, területük pufferezónaként működik. Emiatt élőhely-fenntartási tevékenység nem indokolt, a leghelyesebb a természeti folyamatok szabad érvényesülésének biztosítása, a jelölő értékekre kedvezőtlen folyamatok (elsősorban az invazív fajok terjedése) megakadályozásával. Kifejezetten ártalmas lenne a gyepek feltörése, de kockázatos és szükségtelen az erdőtelepítés is.

- A meddőhányók esetében – anyaguk miatt – a növényesedés igen lassú folyamatnak tűnik, de a művi rekultiváció a vele járó, környező területekre is kiterjedő zavarás és a beavatkozás kockázatai (pl. invazív fajok megjelenése) miatt ellenjavallott.

KE2 – MÁSODLAGOS CSERJÉSEK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egységhez sorolt állományok közösségi jelentőségű élőhelytípusnak nem feleltethetők meg.

- ÁNER-2011 szerinti besorolás: P2a – üde és nedves cserjések, P2b – száraz, töviskes cserjések

- Érintett közösségi jelentőségű fajok: ---

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- Erdők esetleges telepítésével kapcsolatban figyelembe veendő korlátozást tartalmaz a 2009. évi XXXVII. törvény az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról:

47. § (2) Az erdészeti hatóság a fásítás és a szabad rendelkezésű erdő telepítését megtagadja, vagy feltételekhez köti, a természetes és természetesen erdő ...kétszáz méteres körzetében, ha a telepítés a meglévő erdő természetességi állapotának megőrzését ...veszélyezteti.

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A kezelési egységbe tartozó, különösebb természeti értéket nem hordozó cserjések esetében legfontosabb feladatnak az esetlegesen megjelenő tájidegen, invazív fajok eltávolítása

tekinthető, lehetőleg egyedileg: fák-cserjék esetén kivágás, tuskókenés, injektálás, gyűrűzéses lábön szárítás, lágyszárúak esetén egyedi kihúzás. Fentiek különösen figyelembe veendő a vadászati létesítmények (elsősorban szórók) üzemeltetésénél. Egyebekben alapvető irányelv a természetes folyamatok, így elsősorban az erdősülés szabad érvényesülésének biztosítása, ill. elősegítése megszórással, a cserjésben megjelenő fák szükség szerinti védelmével.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

- A kezelési egységben tartozó, másodlagos, természetközelinek nem tekinthető fátlan élőhelyek rekonstrukciója kifejezetten nem javasolt (ill. nehezen is értelmezhető).

(e) A kezelési és élőhelyrekonstrukciós javaslatok indoklása

- A fátlan élőhelyek az adott Natura 2000 területen közösségi jelentőségű értéket nem hordoznak, területük pufferezónaként működik. Emiatt élőhely-fenntartási tevékenység nem indokolt, a leghelyesebb a természeti folyamatok szabad érvényesülésének biztosítása, a jelölő értékekre kedvezőtlen folyamatok (elsősorban az invazív fajok terjedése) megakadályozásával.

- Kifejezetten ártalmas lenne a cserjések kivágása-megszüntetése (pl. a gyepek rekonstrukciójának szándékával), de kockázatos és szükségtelen az erdőtelepítés is.

3.2.1.3. Erdőterületekhez köthető kezelési javaslatok

A) Védett természeti területre eső kezelési egységek

A tervezési területen nincsenek védett természeti területet érintő, erdőterületekhez köthető élőhelyek, illetve kezelési egységek.

B) Nem védett területre eső kezelési egységek

Élőhely-típus	Összevont korosztály-csoportok erdőknél (év)			Megjegyzés
	1-40	41-80	81-	
Közösségi jelentőségű élőhelyeket magukba foglaló kezelési egységek				
91M0	KE3	KE4	KE5	
91G0*		KE6	KE7	
Egyéb élőhelyeket (ANÉR-2011 kategóriák) magukba foglaló kezelési egységek				
L4a L4b	---	KE8		Zárt mészkerülő tölgyesek. Nyílt mészkerülő tölgyesek.
S1		KE9		Akácosok.
S4	---	KE10		Feketefenyvesek.

Megjegyzés: * = jelölő élőhelytípus!

Közösségi jelentőségű élőhelyeket magukba foglaló kezelési egységek

KE3 – FIATAL CSERES-TÖLGYESEK ÉS GYERTYÁNOS-TÖLGYESEK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egység a 91G0 (pannon gyertyános-tölgyesek *Quercus petraea*-val és *Carpinus betulus*-szal) élőhelytípusba sorolható, 1-40 év közötti állományokat foglalja magába.

- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: A kezelési egység a K2 (gyertyános-kocsánytalan tölgyesek) élőhelytípusok 1-40 év közötti állományainak feleltethető meg.
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: ---

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek (az erdőtervezett erdőkre)

- Az erdőnevelési munkák során – az erdő későbbi sikeres felújításának feltételeit is szem előtt tartva – törekedni kell az adott termőhelynek, valamint az erdő természetességi kategóriájának megfelelő, elegyes erdőtársulás kialakítására és fenntartására, valamint az idegenhonos, illetve intenzíven terjedő elegyfajok visszaszorítására [153/2009. (XI. 13.) FVM rendelet 49. § (2) bek.].
- Az erdőnevelési (tisztítási, törzskiválasztó gyérítési) munkákat úgy kell végrehajtani, hogy azok az idegenhonos, valamint az erdészeti tájidegen fafajok visszaszorítása mellett elősegítsék a termőhelynek megfelelő őshonos elegyfajok megőrzését [96/2011. (X. 17.) VM rendelet 14. melléklet, 6.3.3. és 7.2.1. pont].
- Az egykorú és kevés fafajból álló erdőkben a különböző erdőgazdálkodási tevékenységek végrehajtása során elő kell segíteni a faji, életkori, és szerkezeti változatosság növekedését, bővülését [96/2011. (X. 17.) VM rendelet 14. melléklet, 6.3.4. pont].

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A nevelővágások (tisztítások, törzskiválasztó gyérítések) során az őshonos lombos elegyfajok (hársak, juharok, szilek, magas kőris, nyír, rezgő nyár, vadgyümölcsök stb.) egyedeit kímélni szükséges, a munkálatokat az előforduló idegenhonos fafajok (elsősorban az akác) rovására, azok fokozatos visszaszorításával kell elvégezni. Az akác visszaszorítására különösen nagy hangsúlyt kell fektetni az erdőtervezett tömbön kívüli, hegylábi helyzetű, spontán felterjedt fiatal gyertyános-tölgyesekben, illetve elegyes gyertyánosokban.
- Az elegyfajok arányát (szórt vagy kisértos mintázat mellett) a kezelési egységhez sorolt állományokban a lehetőségekhez mérten a 30-40%-os tartomány felé kell elmozdítani, illetve ott kell tartani. Hosszabb távon (főleg a változó klímaviszonyokhoz való alkalmazkodás szükségessége miatt) a tájegységben most jellemző zonális erdőkhez képest mindenképpen elegyesebb, több fafajú erdők kialakítása és fenntartása felé kell törekedni.
- A beavatkozások során az átmérő-eloszlásban mutatkozó változatosságot csökkenteni nem szabad. Szerencsés, ha a munkák után visszamaradó állományban (fafajonként) az átlagátmérőnél vékonyabb és vastagabb törzsek egyaránt jelen vannak. Kímélendők az előző állományból vagy a korábbi legelőkből visszamaradt, az állomány átlagkoránál idősebb faegyedek, valamint (legalább részben) az átlagosnál nagyobb koronájú, böhöncös fák is.
- Cserjeszinttel rendelkező állományokban a nevelővágások során legfeljebb csak azok a cserjék távolítandók el, melyek a közelítési, kiszállítási munkákat közvetlenül akadályozzák.
- A tisztítások és gyérítések végrehajtása során összességében kifejezetten kerülni kell az egyenletes hálózatot kialakító, homogenizáló jellegű állományalakítást, helyette a térben változatos, sok elegyfára épülő, mozaikos szerkezet felé kell elmozdulni.
- A Recsk 42/G erdőrészletben betervezett tarvágást felül kell vizsgálni, helyette olyan nevelővágás jellegű használatot kell tervezni, mely az akác visszaszorítását, az őshonos lombos fafajok előtérbe kerülését, a változatos átmérőeloszlás megtartását és az öreg (egykori fáslegelőből származó) hagyásfák megőrzését egyaránt szolgálja.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

(e) A kezelési javaslatok indoklása

- Bár a zonális erdők (gyertyános-kocsánytalan tölgyesek) fiatal állományai csak kisszámú,

aránylag csekély kiterjedésű állománnyal vannak jelen a területen (lásd például Recsk 41/H, 42/G erdőrésztetek), azok szerkezeti változatosságának fenntartása és fokozása, elegyességük megőrzése és javítása, valamint a bennük előforduló idegenhonos elemek (esetünkben elsősorban az akác) visszaszorítása az erdőterület jövőjének alakítása szempontjából kifejezetten fontos erdőgazdálkodási, illetve kezelési feladat.

KE4 – KÖZÉPKORÚ CSERES-TÖLGYESEK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egység a 91M0 (pannon cseres-tölgyesek) élőhelytípusba sorolható, 41-80 év közötti állományokat foglalja magába.
- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: A kezelési egység az L2b (cseres-kocsánytalan tölgyesek) élőhelytípus 41-80 év közötti állományainak feleltethető meg.
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: ---

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- Az erdőnevelési munkák során – az erdő későbbi sikeres felújításának feltételeit is szem előtt tartva – törekedni kell az adott termőhelynek, valamint az erdő természetességi kategóriájának megfelelő, elegyes erdőtársulás kialakítására és fenntartására, valamint az idegenhonos, illetve intenzíven terjedő elegyfajok visszaszorítására [153/2009. (XI. 13.) FVM rendelet 49. § (2) bek.].
- A gyérítési munkákat úgy kell végrehajtani, hogy azok az idegenhonos, valamint az erdészeti tájidegen fajok visszaszorítása mellett elősegítsék a termőhelynek megfelelő őshonos elegyfajok megőrzését [96/2011. (X. 17.) VM rendelet 14. melléklet, 6.3.3. és 7.2.1. pont].
- A nagy kiterjedésű, egykorú és kevés fajtából álló erdőkben a különböző erdőgazdálkodási tevékenységek végrehajtása elő kell során segíteni a faji, életkori, és szerkezeti változatosság növekedését, bővülését [96/2011. (X. 17.) VM rendelet 14. melléklet, 6.3.4. pont].

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A nevelővágások (törzskiválasztó és növedékfokozó gyérítések) során az őshonos lombos elegyfajok (mezei juhar, barkóca berkenye, vadkörte stb.) egyedeit kímélni szükséges, a munkálatokat az előforduló idegenhonos fajok (esetünkben elsősorban az akác) rovására, azok fokozatos visszaszorításával kell elvégezni.
- Az elegyfajok arányát (szórt vagy kisfoltos mintázat mellett) a kezelési egységhez sorolt állományokban a lehetőségekhez mérten a 30-40%-os tartomány felé kell elmozdítani, illetve ott kell tartani. Hosszabb távon (főleg a változó klímaviszonyokhoz való alkalmazkodás szükségessége miatt) a tájegységben most jellemző zonális erdőkhez képest mindenképpen elegyesebb, több fajtájú erdők kialakítása és fenntartása felé kell törekedni.
- A beavatkozások során az átmérő-eloszlásban mutatkozó spektrumot beszűkíteni nem szabad. Szerencsés, ha a munkák után visszamaradó állományban (fafajonként) az átlagátmérőnél vékonyabb és vastagabb törzsek egyaránt jelen vannak. Kímélendők az előző állományból visszamaradt, az állomány átlagkoránál idősebb faegyedek, valamint (legalább részben) az átlagosnál nagyobb koronájú, böhöncös fák is.
- A gyérítések során a tövön száradt törzsek, facsonkok, valamint az odvas-üreges törzsek a jelölő fajok (pl. erdőlakó denevérek) és egyéb védett állatfajok (pl. odúlakó madarak és emlősök) életfeltételeinek biztosítása érdekében visszahagyandók!
- Cserjeszinttel rendelkező erdőrésztetekben a nevelővágások során legfeljebb csak azok a cserjék távolítandók el, melyek a közelítési, kiszállítási munkákat közvetlenül akadályozzák.

- A gyérítések végrehajtása során összességében kifejezetten kerülni kell az egyenletes hálózatot kialakító, homogenizáló jellegű állományalakítást, helyette térben változó erélyű belenyúlással kell dolgozni és a változatos, sok elegyfára épülő, mozaikos struktúrák felé kell elmozdulni. A térben változó erélyű munkák egyik lehetséges kivitelezési módja, hogy kisebb állományrészeket érintetlenül hagyunk, a besűrűsödött foltokat ténylegesen gyérítés jelleggel fellazítjuk, az alsó szinttel rendelkező állományrészeket pedig erősebben gyérítjük.
- Az átalakításra tervezett erdőkben a beavatkozásokat kifejezetten a mozaikos és vertikálisan is tagolt állományszerkezet kialakításának és/vagy megerősítésének, valamint a felújítás megkezdésének szándékával végezzük. Az új korosztályok megtartása, illetve megjelenítése érdekében a már meglevő újulatfoltok felett, jó makktermést adó években pedig a nagyobb koronájú magászó fák szomszédságában (megfelelő hálózatban, egymástól legalább 40-60 m-es távolságra), kisebb, fél-egy famagasság átmérőjű lékeket is nyithatunk.
- A gyérítési munkákkal érintett állományokban a kitermelt faanyag egy részét (hektáronként legalább 5-20 m³-t) a holtfához kötődő élő szervezetek élőhelyének biztosítása érdekében a helyszínen kell hagyni. Az állományokban régebb óta földön fekvő és tövön száradt törzsek összetermelése és kiszállítása mellőzendő, valamint a gyökértányérral kifordult törzsek egy része is visszahagyandó!
- A fakitermelési munkákat kíméletes technológiával, az erdőtalaj, az újulat, a fiatalabb generációk és a talajhoz kötött mikrohabitatok minél teljesebb körű megóvásával kell végezni.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

- A kezelési egységhez sorolt állományokban fontos rekonstrukciós feladat az akác visszaszorítása, mely munkát (lásd fentebb) a nevelővágásokkal, illetve az átalakítást szolgáló egyéb beavatkozásokkal párhuzamosan kell végezni. A visszaszorítás érdekében szükség szerint a vegyszerhasználat is megengedhető.

(e) A kezelési és élőhelyrekonstrukciós javaslatok indoklása

- Bár a középkorú cseres-tölgyeseknek a tervezési területen lényegében csak egyetlen állománya van (Recsk 43/B erdőrészlet), a terület jövője szempontjából mégis jelentőséggel bír, hogy ezekben az erdőkben milyen gazdálkodási, illetve kezelési gyakorlat valósul meg. Mivel az állományok jórészt kevés elegyfát tartalmazó, viszonylag homogén (foltokban akácelegyes) cseres-tölgyesek, fontos lenne, hogy a jövőbeni beavatkozások az elegyfák megtartásával, az elegyesség jelentős növelésével, valamint az állományszerkezeti változatosság fokozásával, mozaikos és vegyeskorú erdőszerkezet kialakításával történjenek.
- Az átalakításra tervezett állományokban további nagyon fontos kezelési szempont az átalakítási folyamat elkezdése, a szálaló üzemmód felé átvizetni tervezett erdők fokozott térbeli változatosságának kialakítása.

KE5 – IDŐS CSERES-TÖLGYESEK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egység a 91M0 (pannon cseres-tölgyesek) élőhelytípusba sorolható, 80 év feletti állományokat foglalja magába.
- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: A kezelési egység az L2b (cseres-kocsánytalan tölgyesek) élőhelytípus 80 év feletti állományainak feleltethető meg.
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: nagy hörcsincér (*Cerambyx cerdo*), szarvasbogár (*Lucanus cervus*), skarlábogár (*Cucujus cinnaberinus*)

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- Az egykorú és kevés fafajból álló erdőkben a különböző erdőgazdálkodási tevékenységek végrehajtása során elő kell segíteni a faji, életkori, és szerkezeti változatosság növekedését, bővülését [96/2011. (X. 17.) VM rendelet 14. melléklet, 6.3.4. pont].
- A területileg érintett (vágásos üzemmódba sorolt) erdőrészeknél az erdőfelújítási munkák térbeli és időbeni rendjét, ütemezését, technológiáit, továbbá a végrehajtás részletkérdéseit az üzemmód szerinti besorolás alapján kell meghatározni [körzeti erdőterv].
- A kezelési egységhez sorolt erdők véghasználatát során őshonos fafajokból, idősebb, de még állékony, lehetőleg böhöncös, odvas faegyedekből hagyásfákat, illetve hagyásfa-csoportokat kell visszahagyni a területen. A hagyásfa-csoportokban található holtfa a fakitermelések során érintetlenül megtartandó. A hagyásfák, hagyásfacsoportok a későbbiekben csak különleges esetben (pl. veszélyelhárítás) termelhetők ki, s a faanyagukat javasolt holt faanyagként a területen hagyni [96/2011. (X. 17.) VM rendelet 14. melléklet, 6.3.1. és 8.2. pont].

(c1) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A vágásos üzemmódba sorolt, fokozatos felújítóvágásra tervezett állományokban (pl. Recsk 42/E, 43/A erdőrészek) az általános gyakorlatot az egyenletes bontáson alapuló (következtesen egykorú, egyszintes és homogén állományokat eredményező, esetenként erősen leegyszerűsítve végrehajtott), ún. ernyős felújítóvágások jelentik. Ez esetben (különösen rövidebb időtartamú véghasználatok és nagyobb erdőrészek esetén) javasolt a részterületes végvágások (és esetleg bontóvágások) alkalmazása. Előbbiek helyett a jövőben a 15-30 éves időtartamra elnyújtott, egyenlőtlen (lékes-csoportos-foltos, esetleg vonalas-szegélyes) beavatkozással végzett felújítóvágások alkalmazása határozottabban szolgálná a természetvédelmi (azon belül Natura 2000) célkitűzések elérését.
- A bontóvágások során az egyébként is szórványos elegyfajok egyedeit (szálanként vagy csoportosan) kímélni szükséges, hogy az utódállomány elegyességét biztosítani tudjuk. A közösségi jelentőségű fajok (pl. xilofág és szaproxilofág rovarok) és egyéb védett állatfajok (pl. odúlakó madarak és emlősök) életfeltételeinek biztosítása érdekében bontás során tartsuk meg a tövön száradt törzseket, facsonkokat, valamint az odvas-üreges, böhöncös fákat is.
- A bontó- és végvágások során az állományok alsó szintjében levő fiatalabb fákat és facsoportokat igyekezzünk úgy felszabadítani, hogy azok a döntési és közelítési munkák során ne sérüljenek. A vágások során az elszórtan (főként utak mentén és a korábbi fűrőlyukak körül) előforduló akác-csoportokat ki kell termelni, illetve ezt követően a sarjak vegyszeres utókezeléséről is gondoskodni kell.
- A felújítási folyamat végén 5-10%-nyi területen, az idős állomány élőfakészletének 5-10%-a mértékéig hagyásfa-csoportok visszahagyása szükséges. A hagyásfa-csoportokat (praktikusan még a bontások fázisában) úgy célszerű kijelölni, hogy azok az idős cseres-tölgyeseken belül elhelyezkedő különleges élőhelyeket (pl. erodált talajú, köves foltok), mikrohabitatokban gazdag állományrészeket, természetvédelmi jelentőségű objektumokat (pl. védett fajok előfordulási helyei) is magukba foglalják.
- A fakitermelési munkák után a kitermelt faanyag egy részét (hektáronként legalább 5-20 m³-t) a holtfához kötődő élő szervezetek élőhelyének biztosítása érdekében a helyszínen kell hagyni. Az állományokban régebb óta földön fekvő és tövön száradt törzsek összetermelése és kiszállítása mellőzendő, s a gyökértányérral kifordult törzsek egy része is visszahagyandó!
- A fakitermelési munkákat kíméletes technológiával, az erdőtalaj, az újulat, a fiatalabb generációk és a talajhoz kötött mikrohabitatok minél teljesebb körű megóvásával kell végezni.

(c2) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- Vágásos üzemmódba sorolt erdőkben – az idős állomány hosszabb idejű átalakítása miatt – a fokozatos felújítóvágásoknál ökológiai szempontból sokkal kedvezőbb a szálalóvágásos erdőfelújítás alkalmazása. Ebben az esetben az állományokban 30-60 évre elnyújtott felújítási

periódust eredményező beavatkozások végezhetők. A térbeli mintázat kialakításához előnyben részesítendők a lékes-csoportos-foltos vágások, ugyanakkor a domborzati viszonyok miatt esetleg a tájképi szempontból kedvezőtlenebb vonalas-szegélyes szálalóvágások is alkalmazhatók.

- A vágások során az egyébként is szórványos elegyfajok egyedeit (szálanként vagy csoportosan) kímélni szükséges, hogy az utódállomány elegyességét biztosítani tudjuk. A közösségi jelentőségű és egyéb védett állatfajok életfeltételeinek biztosítása érdekében szálalóvágás során lehetőleg tartsuk meg a tövön száradt törzseket, facsonkokat, valamint az odvas-üreges, böhöncös fákat is.

- A szálalóvágások végrehajtása során (akár lékes-csoportos-foltos, akár vonalas-szegélyes megoldást alkalmazunk) az állományok alsó szintjében levő fiatalabb fákat és facsoportokat igyekezzünk úgy felszabadítani, hogy azok a döntési és közelítési munkák során ne sérüljenek. A vágások során az elszórta (főként utak mentén és a korábbi fűrőlyukak körül) előforduló akác csoportokat ki kell termelni, illetve ezt követően a sarjak vegyszeres utókezeléséről is gondoskodni kell.

- A felújítási folyamat végén 5-10%-nyi területen, az idős állomány élőfakészletének 5-10%-a mértékéig hagyásfa-csoportok visszahagyása szükséges. A hagyásfa-csoportokat (praktikusan még a bontások fázisában) úgy célszerű kijelölni, hogy azok az idős cseres-tölgyeseken belül elhelyezkedő különleges élőhelyeket (pl. erodált talajú, köves foltok), mikrohabitatokban gazdag állományrészeket, természetvédelmi jelentőségű objektumokat (pl. védett fajok előfordulási helyei) is magukba foglalják.

- A fakitermelési munkák után a kitermelt faanyag egy részét (hektáronként legalább 5-20 m³-t) a holtfához kötődő élő szervezetek élőhelyének biztosítása érdekében a helyszínen kell hagyni. Az állományokban régebb óta földön fekvő és tövön száradt törzsek összetermelése és kiszállítása mellőzendő, s a gyökértányérral kifordult törzsek egy része is visszahagyandó!

- A fakitermelési munkákat kíméletes technológiával, az erdőtalaj, az újulat, a fiatalabb generációk és a talajhoz kötött mikrohabitatok minél teljesebb körű megóvásával kell végezni.

(c3) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A vágásos üzemmód melletti felújítási módokon (fokozatos felújítóvágás, szálalóvágás) túl a tervezési területen kívánatos a szálaló szerkezet felé való elmozdulást (egyidejűleg folyamatos erdőborítást) biztosító gazdálkodás meghonosítása, illetve kiterjesztése. Szükség lenne tehát átalakító üzemmódba sorolt, több évtizedes átalakítási folyamatra beütemezett idős cseres-tölgyesek minél nagyobb területen való kijelölésére.

- Az átalakítás komplex (legtöbb esetben szálalóvágással indított) folyamata során a kiinduló (idős) állományok fatérfogatának fokozatos csökkentését, továbbá az átmérőeloszlás, a térbeli mintázat, a vertikális tagoltság és az elegyarányviszonyok alakítását (azon belül az idegenhonos elemek visszaszorítását) egyidejűleg kell kézben tartani úgy, hogy a biológiai szempontból értékesebb (odvas, korhadt, böhönc jellegű stb.) törzsek, illetve a faállományhoz köthető mikrohabitatok legalább részleges megtartása is biztosítható legyen.

- A kezelési egységhez sorolt cseres-tölgyesek életkora még nem kirívóan magas (80-90 év), így a szálaló szerkezetnek megfelelő fatérfogat megközelítése nem tűnik kritikus feladatnak. Ettől függetlenül az átalakítási folyamatot indító lékvágások után fokozott figyelemmel kell lenni arra, hogy az idős állományokban gyors, ill. nagy mértékű – az átalakítási törekvéssel össze nem egyeztethető ütemű – fakitermelésekre ne kerüljön sor.

- A térbeli mintázat alakításánál előnyben részesítendők a lékes-csoportos-foltos beavatkozások, ugyanakkor ha a domborzati viszonyok azt szükségessé vagy logikussá teszik, esetleg a tájképi szempontból kedvezőtlenebb vonalas-szegélyes vágások is alkalmazhatók.

- Az átalakítás során az egyébként is szórványos elegyfajok egyedeit (szálanként vagy csoportosan) kímélni szükséges, hogy az utódállomány elegyességét biztosítani tudjuk. Az

állományok alsó szintjében levő fiatalabb fákat és facsoportokat igyekezzünk úgy felszabadítani, hogy azok a döntési és közelítési munkák során ne sérüljenek. Az átalakítási folyamattal párhuzamosan az elszórtan (főként utak mentén és a korábbi fűrőlyukak körül) előforduló akác csoportokat ki kell termelni, illetve ezt követően a sarjak vegyszeres utókezeléséről is gondoskodni kell.

- Az átalakítási folyamat során az erdőrészek területének 5-10%-a érintetlenül hagyandó. Ezeket a „hagyasfa-csoportokat” (praktikusan még az átalakítás kezdeti fázisában) úgy célszerű kijelölni, hogy azok az idős cseres-tölgyeseken belül elhelyezkedő különleges élőhelyeket (pl. erodált talajú, köves foltok), mikrohabitatokban gazdag állományrészeket, természetvédelmi jelentőségű objektumokat (pl. védett fajok előfordulási helyei) is magukba foglalják.

- A fakitermelési munkák során a kitermelt faanyag egy részét a holtfához kötődő élő szervezetek élőhelyének biztosítása érdekében a helyszínen kell hagyni, hektáronként legalább 5-20 m³ holtfa jelenlétének folyamatos biztosítása szükséges. Az állományokban régebb óta földön fekvő és tövön száradt törzsek összetermelése és kiszállítása mellőzendő, s a gyökértányérral kifordult törzsek egy része is visszahagyandó!

- A fakitermelési munkákat kíméletes technológiával, az erdőtalaj, az újulat, a fiatalabb generációk és a talajhoz kötött mikrohabitatok minél teljesebb körű megóvásával kell végezni.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

- A kezelési egységhez sorolt állományokban fontos rekonstrukciós feladat az akác visszaszorítása, mely munkát (lásd fentebb) a felújításokkal, illetve az átalakítást szolgáló egyéb beavatkozásokkal párhuzamosan kell végezni.

(e) A kezelési és élőhelyrekonstrukciós javaslatok indoklása

- Az idős cseres-tölgyesek a Hegyes-hegy és a Hegyesd csúcsi régiójában, nagyjából egy tömbben vannak jelen a tervezési területen. Területi arányuk számottevő, így lényeges kérdés, hogy ezekben az erdőkben milyen erdőgazdálkodási, illetve kezelési gyakorlat valósul meg. Mivel az állományok nagy hányada kevés elegyfát tartalmazó, homogén (helyenként akácelegyes) cseres-tölgyes, nagyon fontos, hogy a jövőbeni beavatkozások az elegyfák megtartásával, az elegyesség jelentős növelésével, az idegenhonos akác visszaszorításával, valamint az állományszerkezeti változatosság fokozásával, mozaikos és vegyeskorú erdőszerkezet kialakításával történjenek.

- A kezelési egységhez tartozó erdők jelenleg vágásos üzemmódba sorolt erdőrészekbe esnek, s a jelenlegi korok és vágáskorok alapján 30-50 éves időtávlatban erősen negatív változások (az idős állományok teljes eltűnése) várhatók. Mindezek miatt az erdők vágásos üzemmód melletti kezelését (különösen rövid felújítási ciklus alkalmazásával) hosszabb távon el kellene kerülni, s ennek érdekében a folyamatos erdőborítást biztosító, természetes folyamatokra alapozott erdőgazdálkodás, illetve erdőkezelés felé kellene elmozdulni. A lehetséges megoldásokra három alternatív javaslatot is teszünk, közülük hosszú távon a szálaló szerkezet kialakítását célzó csomag tekinthető a legkedvezőbbnek.

KE6 – KÖZÉPKORÚ GYERTYÁNOS-TÖLGYESEK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egység a 91G0 (pannon gyertyános-tölgyesek *Quercus petraea*-val és *Carpinus betulus*-szal) élőhelytípusba sorolható, 41-80 év közötti állományokat foglalja magába.

- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: A kezelési egység a K2 (gyertyános-kocsánytalan tölgyesek)

élőhelytípus 41-80 év közötti állományainak feleltethető meg.

- Érintett közösségi jelentőségű fajok: ---

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- Az erdőnevelési munkák során – az erdő későbbi sikeres felújításának feltételeit is szem előtt tartva – törekedni kell az adott termőhelynek, valamint az erdő természetességi kategóriájának megfelelő, elegyes erdőtársulás kialakítására és fenntartására, valamint az idegenhonos, illetve intenzíven terjedő elegyfajok visszaszorítására [153/2009. (XI. 13.) FVM rendelet 49. § (2) bek.].

- A gyérítési munkákat úgy kell végrehajtani, hogy azok az idegenhonos, valamint az erdészeti tájidegen fajok visszaszorítása mellett elősegítsék a termőhelynek megfelelő őshonos elegyfajok megőrzését [96/2011. (X. 17.) VM rendelet 14. melléklet, 6.3.3. és 7.2.1. pont].

- A nagy kiterjedésű, egykorú és kevés fajából álló erdőkben a különböző erdőgazdálkodási tevékenységek végrehajtása elő kell során segíteni a faji, életkori, és szerkezeti változatosság növekedését, bővülését [96/2011. (X. 17.) VM rendelet 14. melléklet, 6.3.4. pont].

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A nevelővágások (törzskiválasztó és növedékfokozó gyérítések) során az őshonos lombos elegyfajok (hársak, juharok, szilek, magas kőris, bükk, gyertyán, nyír, rezgő nyár, vadgyümölcsök stb.) egyedeit kímélni szükséges, a munkálatokat az előforduló idegenhonos fajok (elsősorban az akác) rovására, azok fokozatos visszaszorításával kell elvégezni.

- Az elegyfajok arányát (szórt vagy kisfoltos mintázat mellett) a kezelési egységhez sorolt állományokban a lehetőségekhez mérten a 30-40%-os tartomány felé kell elmozdítani, illetve ott kell tartani. Hosszabb távon (főleg a változó klímaviszonyokhoz való alkalmazkodás szükségessége miatt) a tájegységben most jellemző zonális erdőkhöz képest mindenképpen elegyesebb, több fajajú erdők kialakítása és fenntartása felé kell törekedni.

- A szinte elegyetlen gyertyános foltokban a gyérítések során minden nem gyertyán fajajú őshonos faegyedet meg kell tartani. Az erősen elcseresedett állományrészekben a beavatkozásokkal a cser visszaszorítását, s ezáltal az egyéb lombos fajok elegyarányának növekedését kell biztosítani.

- A beavatkozások során az átmérő-eloszlásban mutatkozó spektrumot beszűkíteni nem szabad. Szerencsés, ha a munkák után visszamaradó állományban (fafajonként) az átlagátmérőnél vékonyabb és vastagabb törzsek egyaránt jelen vannak. Kímélendők az előző állományból visszamaradt, az állomány átlagkoránál idősebb faegyedek, valamint (legalább részben) az átlagosnál nagyobb koronájú, böhöncös fák is.

- A gyérítések során a tövön száradt törzsek, facsonkok, valamint az odvas-üreges törzsek a jelölő fajok (pl. erdőlakó denevérek, szaproxilofág rovarok) és egyéb védett állatfajok (pl. odúlakó madarak és emlősök) életfeltételeinek biztosítása érdekében visszahagyandók!

- Cserjeszinttel rendelkező erdőrészekben a nevelővágások során legfeljebb csak azok a cserjék távolítandók el, melyek a közelítési, kiszállítási munkákat közvetlenül akadályozzák.

- A gyérítések végrehajtása során összességében kifejezetten kerülni kell az egyenletes hálózatot kialakító, homogenizáló jellegű állományalakítást, helyette térben változó erélyű belenyúlással kell dolgozni és a változatos, sok elegyfára épülő, mozaikos struktúrák felé kell elmozdulni. A térben változó erélyű munkák egyik lehetséges kivitelezési módja, hogy kisebb állományrészeket érintetlenül hagyunk, a besűrűsödött foltokat ténylegesen gyérítés jelleggel fellazítjuk, az alsó szinttel rendelkező állományrészeket pedig erősebben gyérítjük.

- A távlatilag átalakításra tervezett erdőkben a beavatkozásokat kifejezetten a mozaikos és vertikálisan is tagolt állományszerkezet kialakításának és/vagy megerősítésének szándékával végezzük. Az új korosztályok megtartása, illetve megjelenítése érdekében a már meglevő

újulatfoltok felett, jó makktermést adó években pedig a nagyobb koronájú magászó fák szomszédságában (szabálytalan hálózatban, de egymástól legalább 60-80 m-es távolságra), kisebb, fél-harmad famagasság átmérőjű lékeket is nyithatunk.

- A gyérítési munkákkal érintett állományokban a kitermelt faanyag egy részét (hektáronként legalább 5-20 m³-t) a holtfához kötődő élő szervezetek élőhelyének biztosítása érdekében a helyszínen kell hagyni. Az állományokban régebb óta földön fekvő és tövön száradt törzsek összetermelése és kiszállítása mellőzendő, valamint a gyökértányérral kifordult törzsek egy része is visszahagyandó!

- A fakitermelési munkákat kíméletes technológiával, az erdőtalaj, az újulat, a fiatalabb generációk és a talajhoz kötött mikrohabitatok minél teljesebb körű megóvásával kell végezni.

- A Recsk 41/G, 43/D erdőrészekben a jelenleg beütemezett fokozatos felújítóvágások helyett az akác visszaszorítását, kisebb-nagyobb foltjainak fokozatos kitermelését is biztosító, az állomány szerkezet-átalakításával járó fakitermelési munkát (a vágáskorok emelése után praktikusán növedékfokozó gyérítést vagy száralóvágást) célszerű tervezni.

- A Recsk 41/B erdőrészletben a jelenleg (akác fafajSORRA) beütemezett egészségügyi fakitermelést (döntés, közelítés) az őshonos lombos fafajok kíméletével kell elvégezni.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

- A kezelési egységhez sorolt állományokban fontos rekonstrukciós feladat az akác visszaszorítása, mely munkát (lásd fentebb) a nevelővágásokkal és az átalakítást szolgáló egyéb beavatkozásokkal párhuzamosan kell végezni. A visszaszorítás érdekében szükség szerint a vegyszerhasználat is megengedhető.

(e) A kezelési és élőhelyrekonstrukciós javaslatok indoklása

- Bár a középkorú gyertyános-tölgyeseknek a tervezési területen csak kisebb kiterjedésű állományai vannak (vö. Hegyes-hegy keleti és északkeleti lejtője), a terület jövője szempontjából mégis jelentőséggel bír, hogy ezekben az erőkben milyen gazdálkodási, illetve kezelési gyakorlat valósul meg. Mivel az állományok zöme kevés elegyfát tartalmazó, viszonylag homogén (foltokban akácelegyes) gyertyános-tölgyes vagy gyertyános, fontos lenne, hogy a jövőbeni beavatkozások az elegyfák megtartásával, az elegyesség jelentős növelésével (az akác és a sok helyre bevitt cser visszaszorításával), valamint az állományszerkezeti változatosság fokozásával, mozaikos és vegyeskorú erdőszerkezet kialakításával történjenek.

- A távlatilag átalakításra tervezett állományokban további nagyon fontos kezelési szempont az átalakítási folyamat előkészítése, a száraló üzemmód felé átvizetni tervezett erők fokozott térbeli változatosságának kialakítása.

KE7 – IDŐS GYERTYÁNOS-TÖLGYESEK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egység a 91G0 (pannon gyertyános-tölgyesek *Quercus petraea*-val és *Carpinus betulus*-szal) élőhelytípusba sorolható, 80 év feletti állományokat foglalja magába.

- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: A kezelési egység a K2 (gyertyános-kocsánytalan tölgyesek) élőhelytípus 80 év feletti állományainak feleltethető meg.

- Érintett közösségi jelentőségű fajok: nagy hősincér (*Cerambyx cerdo*), szarvasbogár (*Lucanus cervus*), skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*), hosszúszárnyú denevér (*Miniopterus schreibersii*), nagyfülű denevér (*Myotis bechsteini*), közönséges denevér (*Myotis myotis*), kereknyergű patkósdenevér (*Rhinolophus euryale*), kis patkósdenevér (*Rhinolophus*

hipposideros)

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- Az egykorú és kevés fafajból álló erdőkben a különböző erdőgazdálkodási tevékenységek végrehajtása során elő kell segíteni a faji, életkori, és szerkezeti változatosság növekedését, bővülését [96/2011. (X. 17.) VM rendelet 14. melléklet, 6.3.4. pont].
- A területileg érintett (vágásos üzemmódba sorolt) erdőrészeknél az erdőfelújítási munkák térbeli és időbeni rendjét, ütemezését, technológiáit, továbbá a végrehajtás részletkérdéseit az üzemmód szerinti besorolás alapján kell meghatározni [körzeti erdőterv].
- A kezelési egységhez sorolt erdők véghasználatára során őshonos fafajokból, idősebb, de még állékony, lehetőleg böhöncös, odvas faegyedekből hagyásfákat, illetve hagyásfa-csoportokat kell visszahagyni a területen. A hagyásfa-csoportokban található holtfa a fakitermelések során érintetlenül megtartandó. A hagyásfák, hagyásfacsoportok a későbbiekben csak különleges esetben (pl. veszélyelhárítás) termelhetők ki, s a faanyagukat javasolt holt faanyagként a területen hagyni [96/2011. (X. 17.) VM rendelet 14. melléklet, 6.3.1. és 8.2. pont].

(c1) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A vágásos üzemmódba sorolt, fokozatos felújítóvágásra tervezett állományokban (pl. Recsk 42/A, 42/C, 42/E erdőrészek) az egyenletes bontáson alapuló (következetesen egykorú, egyszintes és homogén állományokat eredményező, esetenként erősen leegyszerűsítve végrehajtott), ún. ernyős felújítóvágások helyett a jövőben a 15-30 éves időtartamra elnyújtott, egyenlőtlen (lékes-csoportos-foltos, esetleg vonalas-szegélyes) beavatkozással végzett felújítóvágások alkalmazása határozottabban szolgálná a természetvédelmi (azon belül Natura 2000) célkitűzések elérését. Rövidebb időtartamú véghasználatok és nagyobb erdőrészek esetén javasolt a részterületi végvágások (és esetleg bontóvágások) alkalmazása.
- A bontóvágások során az egyébként is szórványos elegyfajok egyedeit (szálanként vagy csoportosan) kímélni szükséges, hogy az utódállomány elegyességét biztosítani tudjuk. A közösségi jelentőségű fajok (pl. xilofág és szaproxilofág rovarok, erdőlakó denevérek) és egyéb védett állatfajok (pl. odúlakó madarak és emlősök) életfeltételeinek biztosítása érdekében bontás során tartsuk meg a tövön száradt törzseket, facsonkokat, valamint az odvas-üreges, böhöncös fákat is (vonatkozik ez különösen a Recsk 42/A erdőrészlet csertaplós, törött, denevér-búvóhelyként funkcionáló törzseire).
- A bontó- és végvágások során az állományok alsó szintjében levő fiatalabb fákat és facsoportokat igyekezzünk úgy felszabadítani, hogy azok a döntési és közelítési munkák során ne sérüljenek. A vágások során az elszórtan (főként utak mentén és a korábbi fúrólyukak körül) előforduló akác csoportokat ki kell termelni, illetve ezt követően a sarjak vegyszeres utókezeléséről is gondoskodni kell. Az erősen elcseresedett állományrészekben a beavatkozásokkal a cser visszaszorítását is biztosítani szükséges.
- A felújítási folyamat végén 5-10%-nyi területen, az idős állomány élőfakészletének 5-10%-a mértékéig hagyásfa-csoportok visszahagyása szükséges. A hagyásfa-csoportokat (praktikusan még a bontások fázisában) úgy célszerű kijelölni, hogy azok az idős gyertyános-tölgyeseken belül elhelyezkedő különleges élőhelyeket (pl. erodált talajú, sziklás foltok, vízmosások), mikrohabitatokban gazdag állományrészeket, természetvédelmi jelentőségű objektumokat (pl. védett fajok előfordulási helyei, odvas törzsek, legelőről maradt hagyásfák) is magukba foglalják.
- A fakitermelési munkák után a kitermelt faanyag egy részét (hektáronként legalább 5-20 m³-t) a holtfához kötődő élő szervezetek élőhelyének biztosítása érdekében a helyszínen kell hagyni. Az állományokban régebb óta földön fekvő és tövön száradt törzsek összetermelése és kiszállítása mellőzendő, s a gyökértányérral kifordult törzsek egy része is visszahagyandó!

- A fakitermelési munkákat kíméletes technológiával, az erdőtalaj, az újulat, a fiatalabb generációk és a talajhoz kötött mikrohabitatok minél teljesebb körű megóvásával kell végezni.

(c2) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- Vágásos üzemmódba sorolt erdőkben – az idős állomány hosszabb idejű átalakítása miatt – a fokozatos felújítóvágásoknál ökológiai szempontból sokkal kedvezőbb a szálalóvágásos erdőfelújítás alkalmazása. Ebben az esetben az állományokban 30-60 évre elnyújtott felújítási periódust eredményező beavatkozások végezhetők. A térbeli mintázat kialakításához előnyben részesítendő a lékes-csoportos-foltos vágások, ugyanakkor a domborzati viszonyok miatt esetleg a tájképi szempontból kedvezőtlenebb vonalas-szegélyes szálalóvágások is alkalmazhatók.

- A vágások során az egyébként is szórványos elegyfajok egyedeit (szálanként vagy csoportosan) kímélni szükséges, hogy az utódállomány elegyességét biztosítani tudjuk. A közösségi jelentőségű fajok (pl. xilofág és szaproxilofág rovarok, erdőlakó denevérek) és egyéb védett állatfajok (pl. odúlakó madarak és emlősök) életfeltételeinek biztosítása érdekében szálalóvágás során tartsuk meg a tövön száradt törzseket, facsonkokat, valamint az odvas-üreges, böhöncös fákat is (vonatkozik ez különösen a Recsk 42/A erdőrészlet csertaplós, törött, denevér-búvóhelyként funkcionáló törzseire).

- A szálalóvágások végrehajtása során (akár lékes-csoportos-foltos, akár vonalas-szegélyes megoldást alkalmazunk) az állományok alsó szintjében levő fiatalabb fákat és facsoportokat igyekezzünk úgy felszabadítani, hogy azok a döntési és közelítési munkák során ne sérüljenek. A vágások során az elszórtan (főként utak mentén és a korábbi fűrőlyukak körül) előforduló akác-csoportokat ki kell termelni, illetve ezt követően a sarjak vegyszeres utókezeléséről is gondoskodni kell. Az erősen elcseresedett állományrészekben a beavatkozásokkal a cser visszaszorítását is biztosítani szükséges.

- A felújítási folyamat végén 5-10%-nyi területen, az idős állomány élőfakészletének 5-10%-a mértékéig hagyásfa-csoportok visszahagyása szükséges. A hagyásfa-csoportokat (praktikusan még a bontások fázisában) úgy célszerű kijelölni, hogy azok az idős gyertyános-tölgyeseken belül elhelyezkedő különleges élőhelyeket (pl. erodált talajú, sziklás foltok, vízmosások), mikrohabitatokban gazdag állományrészeket, természetvédelmi jelentőségű objektumokat (pl. védett fajok előfordulási helyei, odvas törzsek, legelőről maradt hagyásfák) is magukba foglalják.

- A fakitermelési munkák után a kitermelt faanyag egy részét (hektáronként legalább 5-20 m³-t) a holtfához kötődő élő szervezetek élőhelyének biztosítása érdekében a helyszínen kell hagyni. Az állományokban régebb óta földön fekvő és tövön száradt törzsek összetermelése és kiszállítása mellőzendő, s a gyökértányérral kifordult törzsek egy része is visszahagyandó!

- A fakitermelési munkákat kíméletes technológiával, az erdőtalaj, az újulat, a fiatalabb generációk és a talajhoz kötött mikrohabitatok minél teljesebb körű megóvásával kell végezni.

(c3) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A vágásos üzemmód melletti felújítási módokon (fokozatos felújítóvágás, szálalóvágás) túl a tervezési területen kívánatos a szálaló szerkezet felé való elmozdulást (egyidejűleg folyamatos erdőborítást) biztosító gazdálkodás meghonosítása, illetve kiterjesztése. Szükség lenne tehát átalakító üzemmódba sorolt, több évtizedes átalakítási folyamatra beütemezett idős gyertyános-tölgyesek minél nagyobb területen való kijelölésére.

- Az átalakítás komplex (legtöbb esetben szálalóvágással indított) folyamata során a kiinduló (idős) állományok fatérfogatának fokozatos csökkentését, továbbá az átmérőeloszlás, a térbeli mintázat, a vertikális tagoltság és az elegyarányviszonyok alakítását (azon belül az idegenhonos elemek és a sok helyütt megjelenő cser visszaszorítását) egyidejűleg kell kézben tartani úgy, hogy a biológiai szempontból értékesebb (odvas, korhadt, böhönc jellegű stb.)

törzsek, illetve a faállományhoz köthető mikrohabitatok legalább részleges megtartása is biztosítható legyen.

- A kezelési egységhez sorolt gyertyános-tölgyesek életkora még nem kirívóan magas (85-95 év), így a szálaló szerkezetnek megfelelő fatérfogat megközelítése nem tűnik kritikus feladatnak. Ettől függetlenül az átalakítási folyamatot indító lékvágások után fokozott figyelemmel kell lenni arra, hogy az idős állományokban gyors, ill. nagy mértékű – az átalakítási törekvéssel össze nem egyeztethető ütemű – fakitermelésekre ne kerüljön sor.

- A térbeli mintázat alakításánál előnyben részesítendő a lékes-csoportos-foltos beavatkozások, a hegylábi helyzet miatt a tájképi szempontból kedvezőtlenebb vonalas-szegélyes vágások mellőzendők.

- Az átalakítás során az egyébként is szórványos elegyfajok egyedeit (szálanként vagy csoportosan) kímélni szükséges, hogy az utódállomány elegyességét biztosítani tudjuk. Az állományok alsó szintjében levő fiatalabb fákat és facsoportokat igyekezzünk úgy felszabadítani, hogy azok a döntési és közelítési munkák során ne sérüljenek. Az átalakítási folyamattal párhuzamosan az elszórtan (főként utak mentén és a korábbi fűrőlyukak körül) előforduló akác csoportokat ki kell termelni, illetve ezt követően a sarjak vegyszeres utókezeléséről is gondoskodni kell. Az erősen elcseresedett állományrészekben – mint említettük – a beavatkozásokkal a cser visszaszorítását is biztosítani szükséges.

- Az átalakítási folyamat során az erdőrészek területének 5-10%-a érintetlenül hagyandó. Ezeket a „hagyásfa-csoportokat” (praktikusan még az átalakítás kezdeti fázisában) úgy célszerű kijelölni, hogy azok az idős gyertyános-tölgyeseken belül elhelyezkedő különleges élőhelyeket (pl. erodált talajú, sziklás foltok, vízmosságok), mikrohabitatokban gazdag állományrészeket, természetvédelmi jelentőségű objektumokat (pl. védett fajok előfordulási helyei, odvas törzsek, legelőről maradt hagyásfák) is magukba foglalják.

- A fakitermelési munkák során a kitermelt faanyag egy részét a holtfához kötődő élő szervezetek élőhelyének biztosítása érdekében a helyszínen kell hagyni, hektáronként legalább 5-20 m³ holtfa jelenlétének folyamatos biztosítása szükséges. Az állományokban régebb óta földön fekvő és tövön száradt törzsek összetermelése és kiszállítása mellőzendő, s a gyökértányérral kifordult törzsek egy része is visszahagyandó!

- A fakitermelési munkákat kíméletes technológiával, az erdőtalaj, az újulat, a fiatalabb generációk és a talajhoz kötött mikrohabitatok minél teljesebb körű megóvásával kell végezni.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

- A kezelési egységhez sorolt állományokban fontos rekonstrukciós feladat az akác visszaszorítása, mely munkát (lásd fentebb) a felújításokkal, illetve az átalakítást szolgáló egyéb beavatkozásokkal párhuzamosan kell végezni.

(e) A kezelési és élőhelyrekonstrukciós javaslatok indoklása

- Az idős (egyébként erősen cserelegyes) gyertyános-tölgyesek a Hegyes-hegy és a Hegyesd hegylábi régiójában (elsősorban az északi lejtőkön), egy elnyúlt tömbben vannak jelen a tervezési területen. Területi arányuk számottevő, meghatározó, így lényeges kérdés, hogy ezekben az erdőkben milyen erdőgazdálkodási, illetve kezelési gyakorlat valósul meg. Mivel az állományok nagy hányada kevés elegyfát (ellenben sok cser) tartalmazó, homogén (helyenként akácelegyes) gyertyános-tölgyes, nagyon fontos, hogy a jövőbeni beavatkozások az elegyfák, odvas fák, legelőről maradt hagyásfák megtartásával, az elegyesség jelentős növelésével, az idegenhonos akác és a cser visszaszorításával, valamint az állományszerkezeti változatosság fokozásával, mozaikos és vegyeskorú erdőszerkezet kialakításával történjenek.

- A kezelési egységhez tartozó erdők jelenleg vágásos üzemmódba sorolt erdőrészekbe esnek, s a jelenlegi korok és vágáskorok alapján 30-50 éves időtávlatban erősen negatív változások (az idős állományok teljes eltűnése) várhatók. Mindezek miatt az erdők vágásos

üzemmód melletti kezelését (különösen rövid felújítási ciklus alkalmazásával) hosszabb távon el kellene kerülni, s ennek érdekében a folyamatos erdőborítást biztosító, természetes folyamatokra alapozott erdőgazdálkodás, illetve erdőkezelés felé kellene elmozdulni. A lehetséges megoldásokra három alternatív javaslatot is teszünk, közülük hosszú távon a szálaló szerkezet kialakítását célzó csomag tekinthető a legkedvezőbbnek.

Egyéb (nem közösségi jelentőségű) élőhelyeket magukba foglaló kezelési egységek

KE8 – KÖZÉPKORÚ ÉS IDŐS MÉSZKERÜLŐ TÖLGYESEK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egységhez sorolt állományok (primer jellegük ellenére) közösségi jelentőségű (Natura 2000) élőhelytípusnak nem feleltethetők meg.
- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: A kezelési egység az L4a (zárt mészkörű tölgyesek) és L4b (nyílt mészkörű tölgyesek) élőhelytípusokba sorolható, 40 évnél idősebb állományokat foglalja magába.
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: nagy hősincér (*Cerambyx cerdo*), szarvasbogár (*Lucanus cervus*), skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*)

(b1) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- A nem faanyag-termelést szolgáló üzemmódba sorolt, területileg érintett erdőrészeknél az erdőfelújítási munkák térbeli és időbeni rendjét, ütemezését, technológiáit, továbbá a végrehajtás részletkérdéseit az üzemmód szerinti besorolás alapján kell meghatározni [körzeti erdőterv].
- A nem faanyag-termelést szolgáló üzemmódba sorolt erdőrészek véghasználata során őshonos fafajokból, idősebb, de még állékony, lehetőleg böhöncös, odvas faegyedekből hagyásfákat, illetve hagyásfa-csoportokat kell visszahagyni a területen. A hagyásfa-csoportokban található holtfa a fakitermelések során érintetlenül megtartandó. A hagyásfák, hagyásfacsoportok a későbbiekben csak különleges esetben (pl. veszélyelhárítás) termelhetők ki, s a faanyagukat javasolt holt faanyagként a területen hagyni [96/2011. (X. 17.) VM rendelet 14. melléklet, 6.3.1. és 8.2. pont].
- Az egykorú és kevés fafajból álló erdőkben a különböző erdőgazdálkodási tevékenységek végrehajtása elő kell során segíteni a faji, életkori, és szerkezeti változatosság növekedését, bővülését [96/2011. (X. 17.) VM rendelet 14. melléklet, 6.3.4. pont].

(b2) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- A faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódú erdőkben (Recsk 42/D erdőrészlet) semmilyen fakitermelési munka nem végezhető [96/2011. (X. 17.) VM rendelet 14. melléklet, 7.2.4. pont].

(c1) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A jelenleg vágásos üzemmódba sorolt, fokozatos felújítóvágásra tervezett állományokban (pl. Recsk 42/A, 42/C, 42/E erdőrészlet) kerülendők az egyenletes bontáson alapuló, gyorsan végrehajtott (egykorú, egyszintes és homogén állományokat eredményező) vágások, helyettük a 15-30 évre elnyújtott, térben változó eréllyel végrehajtott, csoportos-foltos mintázatot létrehozó beavatkozások természetvédelmi (azon belül Natura 2000) szempontból sokkal kedvezőbbek.
- Vágásos üzemmódba sorolt erdőkben – az idős állomány hosszabb idejű átalakítása miatt – a

fokozatos felújítógátásoknál ökológiai szempontból sokkal kedvezőbb a szálalógátós erdőfelújítás alkalmazása. Ebben az esetben az állományokban 30-60 évre elnyújtott felújítási periódust eredményező beavatkozások végezhetők. A térbeli mintázat kialakításához előnyben részesítendők a lékes-csoportos-foltos vágások, ugyanakkor a domborzati viszonyok miatt esetleg a tájképi szempontból kedvezőtlenebb vonalas-szegélyes szálalógátósok is alkalmazhatók.

- Az átalakítás komplex (legtöbb esetben szálalógátással indított) folyamata során a kiinduló (idős) állományok fatérfogatának fokozatos csökkentését, továbbá az átmérőeloszlás, a térbeli mintázat, a vertikális tagoltság és az elegyarányviszonyok alakítását (azon belül az idegenhonos akác visszaszorítását) egyidejűleg kell kézben tartani úgy, hogy a biológiai szempontból értékesebb (odvas, korhadt, böhönc jellegű stb.) törzsek, illetve a faállományhoz köthető mikrohabitatok legalább részleges megtartása is biztosítható legyen.

- A vágások során az egyébként is szórványos elegyfajok egyedeit maradéktalanul meg kell kímélni. A beavatkozásokkal párhuzamosan az elszórtan (főként utak mentén és a korábbi fűrőlyukak körül) előforduló akác csoportokat ki kell termelni, illetve ezt követően a sarjak vegyszeres utókezeléséről is gondoskodni kell.

- A középkorú és idős mészkérülő tölgyesek leggyengébb talajon álló erdeit az erdők véghasználatára, illetve átalakítása során lehetőség szerint hagyásfa-csoportba kell sorolni és a faanyag-termelést nem szolgáló erdőkkel azonos módon (az erdőborítás folyamatosságának biztosításával, illetve az idegenhonos elemek kontrolljával) kell kezelni.

- Fakitermelési munkákkal érintett állományokban a kitermelt faanyag egy részét (hektáronként legalább 5-20 m³-t) a holtfához kötődő élő szervezetek élőhelyének biztosítása érdekében a helyszínen kell hagyni. Az állományokban régebb óta földön fekvő és törvön száradt törzsek összetermelése és kiszállítása mellőzendő, s a gyökértányérral kifordult törzsek egy része is visszahagyandó!

- A fakitermelési munkákat kíméletes technológiával, az erdőtalaj, az újulat, a fiatalabb generációk és a talajhoz kötött mikrohabitatok minél teljesebb körű megóvásával kell végezni.

(c2) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A faanyagtermesztést nem szolgáló üzemmódba sorolt erdőrészletbe (Recsk 42/D) eső egyetlen állományt (Hegyes-hegy csúcsi régiója) hosszabb távon beavatkozás nélkül, érintetlenül, a természetes erdődinamikai folyamatokra támaszkodva kell fenntartani. Jelentősebb volumenű aktív beavatkozás csak jelentősebb természetes bolygatás (széldöntés, jégtörés stb.) esetén lehet indokolt, ilyenkor az erdőborítás helyreállítása érdekében a felújulási folyamatot segítő, a fekvő holt faanyagot viszont helyszínen hagyó kezelések lehetnek szükségesek. A felújulást makkrakással, illetve padkás vagy tányéros talajelőkészítést követő csemetültetéssel tudjuk támogatni, illetve utóbbi esetben a domináns kocsánytalan tölgy mellett esetleg elegyfajok (pl. bibircses nyír) csemetéje is bevihető.

- Az állományon belül található feketefenyő törzsek a természetes elhalásra „tervezve” a helyszínen hagyhatók, meggyűrűzhetők vagy akár le is dönthetők (utóbbi esetben a faanyag a helyszínen hagyandó).

- További természetvédelmi célt szolgáló beavatkozás válhat szükségessé, amennyiben az állományokban agresszíven terjedő idegenhonos fafaj (pl. bálványfa, akác) jelenne meg. Erre a zárt erdőtömbön belüli fekvés és a termőhelyi viszonyok ellenére akác esetében egyébként reális az esély, hiszen a befoglaló erdőtömb akáccal erősen fertőzött.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

(e) A kezelési javaslatok indoklása

- A középkorú és idős mészkerülő tölgyesek viszonylag kis kiterjedésű állományokkal, extrém termőhelyi viszonyok mellett, erősen erodált talajokon (vö. Vörösvár északkeleti lábánál húzódó árok, Hegyes-hegy nyugati és déli lejtői) vannak jelen a tervezési területen, ennek ellenére lényeges kérdés, hogy ezekben az erdőkben milyen erdőgazdálkodási, illetve kezelési gyakorlat valósul meg.
- A kezelési egységhez tartozó erdők kis része faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódba sorolt erdőrészletbe esik: ezekben az állományokban – az erdőborítás biztosítását és az idegenhonos elemek eltávolítását leszámítva – aktív kezelésre nyilván nincs szükség. A vágásos üzemmódú erdőkben viszont nagyon fontos, hogy a jövőbeni beavatkozások az elegyfák megtartásával, az elegyesség jelentős növelésével, az idegenhonos elemek (elsősorban az akác) visszaszorításával, valamint az állományszerkezeti változatosság fokozásával, mozaikos és vegyeskorú erdőszerkezet kialakításával történjenek.
- Az erdők vágásos üzemmód melletti kezelését (különösen rövid felújítási ciklus alkalmazásával) hosszabb távon el kell tehát kerülni, s ennek érdekében a folyamatos erdőborítást biztosító, természetes folyamatokra alapozott erdőgazdálkodás, illetve erdőkezelés felé kell elmozdulni. A lehetséges megoldásokat (a faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódba sorolt erdőkön kívül) a kis területi kiterjedés miatt csak egy javaslatcsomagban foglaltuk össze, ezen belül viszont utalunk rá, hogy felsoroltak közül a szálaló szerkezet kialakítását célzó irány tekinthető a legkedvezőbbnek.
- A középkorú és idős mészkerülő tölgyesek leggyengébb talajon álló erdeit az erdők véghasználat, illetve átalakítása során lehetőség szerint hagyasfa-csoportba kell sorolni és a faanyag-termelést nem szolgáló erdőkkel azonos módon célszerű kezelni.

KE9 – AKÁCOSOK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egységhez sorolt, nem őshonos fafajú állományok közösségi jelentőségű (Natura 2000) élőhelytípusnak nem feleltethetők meg.
- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: A kezelési egység az S1 (akácültetvények) élőhelytípusba sorolható állományokat foglalja magába.
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: ---

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- A növedékfokozó gyérítési munkát úgy kell végrehajtani, hogy azok az idegenhonos akác visszaszorítása mellett elősegítsék a termőhelynek megfelelő őshonos elegyfajok megőrzését [96/2011. (X. 17.) VM rendelet 14. melléklet, 6.3.3. és 7.2.1. pont].
- További, Natura 2000 célokat közvetlenül szolgáló, kötelezően betartandó irányelveket a vonatkozó jogszabályok nem határoznak meg.

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A fiatal és középkorú akácok állományokban (ideértve a hegylábi részekben felverődött, nem erdőtervezett akácok foltokat is) a tisztítások és gyérítések az általános erdészeti szakmai irányelveknek megfelelően végezhetők, de a szórványosan megjelenő őshonos lombos fafajok (elsősorban mezei juhar, madárcseresznye, kocsánytalan tölgy, csertölgy) teljes körűen visszahagyandók (az állományok alsó és cserje szintjében is, valamint a nem állékony, sérült, törött egyedek is).

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

- Tarvágásos véghasználatot követően fafajcserés átalakítás végzése javasolható, ennek során

az őshonos lombos fafajok hagyásfaként vagy hagyásfa-csoportként visszahagyandók.

- A levágott területek terepadottságai miatt padkás talajelőkészítés végzendő, majd ezt követően elegyes cseres-kocsánytalan tölgyes (91M0) vagy gyertyános-kocsánytalan tölgyes (91G0) fiatalosok kialakítása javasolható. A főfafajok megválasztása termőhelyi viszonyok (esetünkben elsősorban a mezoklimát meghatározó kitettség) függvénye, az alkalmazható elegyfajok: mezei juhar, vadvadkörte, barkóca berkenye (cseres-tölgyesek), vagy mezei juhar, kislevelű hárs, madárcseresznye, gyertyán (gyertyános-tölgyesek).
- Az akáctuskók és -sarjak vegyszeres kezelésére gondot kell fordítani, az őshonos lombos fafajok csemetéit intenzív ápolással kell az akácsarjak és a vágásnövényzet fölé segíteni.
- A Recsk 43/A erdőrészlet területén található idős (meglehetősen rossz egészségi állapotú, összetörött) akácok a jelenlegi erdőtervben szereplő fokozatos felújítógátással nem alakítható át. Az állományt – önálló erdőrészletbe való elkülönítést követően – tarvágással (az őshonos lombos törzseket visszahagyva) és mesterséges erdősítéssel (a vad elleni védelmet is biztosítva) célszerű őshonos lombos állományá alakítani.

(e) A kezelési és élőhelyrekonstrukciós javaslatok indoklása

- A tervezési területen erőteljesen terjeszkedő akác hosszú távon veszélyezteti a természetközeli fajösszetételt mutató állományok fenntartását, így indokoltnak mondható az akácok foltok és akácok állományok átalakítása, őshonos fafajú állományokkal való cseréje. A fafajcserés átalakítást az akác agresszív viselkedése miatt érdemes egy lépésben, tarvágást követően elvégezni. Az állományokban szórványosan megjelenő őshonos lombos fafajok a nevelővágások és véghasználatok során addig is visszahagyandók.

KE10 – KÖZÉPKORÚ ÉS IDŐS FEKETEFENYVESEK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egységhez sorolt, nem őshonos fafajú állományok közösségi jelentőségű (Natura 2000) élőhelytípusnak nem feleltethetők meg.
- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: A kezelési egység az S4 (ültetett erdei- és feketefenyvesek) élőhelytípusba sorolható, 40 évnél idősebb állományokat foglalja magába.
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*)

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- A növedékfokozó gyérítési munkát úgy kell végrehajtani, hogy azok az idegenhonos feketefenyő visszaszorítása mellett elősegítsék a termőhelynek megfelelő őshonos elegyfajok megőrzését [96/2011. (X. 17.) VM rendelet 14. melléklet, 6.3.3. és 7.2.1. pont].
- További, Natura 2000 célokat közvetlenül szolgáló, kötelezően betartandó irányelveket a vonatkozó jogszabályok nem határoznak meg.

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A kezelési egységhez három jelentősebb állomány tartozik, ezek különböző mértékben, illetve területtel a Recsk 42/A, 42/B, 42/C erdőrészleteket érintik. A foltos megjelenés, a viszonylag kis kiterjedés és a helyenként jelentős lombos arány miatt az átalakítási, illetve rekonstrukciós munkákat lehetőség szerint tarvágás alkalmazása nélkül, fokozatosan, hosszabb időre (akár több erdőtervi ciklusra) elnyújtva célszerű elvégezni.
- A nevelővágások során a meglevő őshonos lombos fafajokat teljes körűen meg kell tartani, a beavatkozásokat a feketefenyő és a szórtan megjelenő akác rovására, azok visszaszorításával kell végezni. A kivágott akáctörzsek után a tuskók és akácsarjak vegyszeres kezelésére gondot kell fordítani, az őshonos lombos fafajok csemetéit intenzív ápolással kell az akácsarjak és a

vágásnövényzet fölé segíteni.

- A gyérítéseket változó erélyű, az erdőbelsőben mozaikos struktúrákat és többletfényt eredményező beavatkozásokkal kell végrehajtani, s a lombos fafajok betelepítésének segítése érdekében kisebb lékek is nyithatók.

- A fiatal generációk megjelenése – különösen lékvágások alkalmazása esetén – makktermés híján alátelítéssel is segíthető. Tányéros talajelőkészítést követő makkrakással vagy ültetéssel a cseres-tölgyesek (91M0) és a gyertyános-tölgyesek (91G0) fő- és elegyfajait (cser, kocsánytalan tölgy, mezei juhar, vadkörte, barkócaberkenye, illetve kocsánytalan tölgy, gyertyán, mezei juhar, kislevelű hárs, madárcseresznye) lehet az állomány alá bevinni. Az átalakítás során a vad elleni védelem biztosítására is figyelmet kell fordítani!

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

- Az élőhelyrekonstrukciós folyamatot az állomány kezelési-fenntartási munkáival párhuzamosan, fokozatosan kell végrehajtani. A javaslatok részletesebb kifejtése a (c) pont alatt található.

(e) A kezelési és élőhelyrekonstrukciós javaslatok indoklása

- A Hegyes-hegy nyugati oldalában, illetve a Vörösvár felé eső hegylábi árokban elhelyezkedő középkorú, lombelegyes feketefenyves foltok helyén távlatilag célszerű őshonos fafajú állományt létrehozni. A viszonylag kis kiterjedés miatt (és a szórtan megjelenő akác törzsek ellenére) elvileg megvalósítható a fokozatos, tarvágás és mesterséges erdősítés nélküli átalakítási folyamat is, mely egyrészt ökológiai szempontból kedvezőbb átmenetet jelent, másrészt a fokozatos átalakítás során eleve változatos szerkezetű és fafajösszetételű (természetvédelmi szempontból értékesebb) állomány keletkezhet.

C) Vadgazdálkodáshoz köthető kezelési javaslatok

3.2.2. Fajvédelmi intézkedések

Rendkívüli fajvédelmi intézkedések szükségessége nem merül fel. Ennek oka, hogy az élőhelyek fenti irányelvek szerinti, természetvédelmi céloknak alárendelt kezelésével a területről leírt jelölő fajok élőhelyi igényei biztosíthatók, az erdők kompozicionális és strukturális jellemzőinek megtartásával-javításával a középhegységi lomberdeinkre jellemző flóra és fauna elemeinek (köztük például a területen jelölő fajnak számító denevérfajok) megőrzését, illetve sokféleségének bővítését a Natura 2000 célkitűzések szellemében biztosítani lehet. Egyedi programok és intézkedések a természetmegőrzési területtel átfedő „Mátra” madárvédelmi terület (HUBN10006) jelölő fajainak (ragadozó madarak, harkályfélék stb.) érdekében tehetők. Néhány fajvédelmi vonatkozású, egyértelműen megfogalmazható, jelentősebb anyagi áldozat vállalása nélkül is megvalósítható, gyakorlatias természetvédelmi szempont:

- Odvas fák visszahagyása a fakitermelések során: az odúlakó madarak (harkályok, énekesmadarak) és emlősök (kiemelten egyes denevérfajok) költő-, szaporodó- és búvóhelyének biztosítása.

- Gallyfészket hordozó fák és közvetlen környezetük kímélete a fakitermelések során: a ragadozómadarak fészkelési lehetőségeinek biztosítása.

- A cserjeszint kímélete, a cserjeborítás csak legszükségesebb mértékű alakítása a

nevelővágások során: a cserjeszinthez kötődő énekesmadár-fajok fészkelő- és táplálkozó-területeinek kímélete.

- Az erdei vízfolyások és kisvízállások kímélete a fakitermelések, közelítési és faanyag-szállítási tevékeny során: kétéltűek és egyéb vízi szervezetek élőhelyének megóvása.
- Lehetőség szerint a fő költési és/vagy vegetációs időszakon kívüli fakitermelések végzése: a területen élő növény- és állatfajok populációinak kímélete a reprodukciós időszakban.

3.2.3. Kutatás, monitorozás

Mindeddig elsősorban florisztikai gyűjtések (a Mátra flórájának vizsgálata), faunisztikai kutatások (pl. denevérfaunisztika, kétéltű- és hüllőfauna vizsgálata) és élőhelytérképezési munkák (a Mátra élőhelytérképének elkészítése) folytak a területen. Szisztematikus kutatási és monitoring tevékenység ugyanakkor (a bányavágatokhoz kötődő denevérélőhelyek rendszeres ellenőrzését leszámítva) nem folyik a területen, ezért a közeljövőben kívánatos lenne az erdős élőhelytípusok többszempon্তু vizsgálata, mégpedig az alábbi témakörökben:

- Az erdőtörténeti háttér eddigénél még részletesebb tisztázása, a jelenleg látható állományok, illetve élőhelyi mintázat történeti előzményeinek alapos feltárása.
- Az erdők természetességi állapotának részletes felmérése és értékelése: mindez a jelenlegi, aktuális állapot minél részletesebb ismeretéhez segítene bennünket.
- Egyes erdei élőhelyi elemek és/vagy mikroélőhelyek részletesebb felmérése és értékelése: az így nyert (pl. legelőerdőkből maradt hagyasfákra, idős fákra, fekvő és álló holtfára, gyökértányérokra) vonatkozó adatok egyes élőlénycsoportok jelenlétének közvetett adatolásához vagy predikciójához használhatók.
- A közösségi jelentőségű fajok populációinak még részletesebb felmérése, élőhelyi preferenciájuk lokális vizsgálatokkal való pontosítása, a fajok hosszú távú monitorozása.
- Az erdők állapot-változásának vizsgálata: a jelölő élőhelytípusok állományaiban lezajló változások monitoringja a Natura 2000 célkitűzések megvalósulásának sikerességét vagy éppen problémáit tudná visszaigazolni.
- A bányavágatokhoz kapcsolódó denevérélőhelyek és a környező erdők kapcsolatának vizsgálata, különös tekintettel az előforduló denevérfajok szezonális élőhely-használatának jellemzőire, különbségeire.
- Az erdőgazdálkodási tevékenység hatás-monitorozása: e vizsgálat-sorozat révén a gazdálkodási/kezelési célú beavatkozások természetességet, illetve erdőállapotot befolyásoló hatásairól nyernénk részletesebb képet.
- Az erdei mikrohabitatok (különösen a méretes holtfa) célirányos monitorozása, főképp az esetlegesen megjelenő további közösségi jelentőségű fajok detektálása céljából.

3.2.4. Mellékletek

A 3.2.1. fejezet szerinti kezelési egységek térbeli elhatárolásával a tervezési területre kezelési térkép (4. melléklet) készült.

3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogszabályok és a tulajdonviszonyok függvényében

A kötelezően betartandó erdőgazdálkodási/erdőkezelési irányelvek jogszabályi támogatottság alapján való érvényesítésére három lehetséges út kívánczik:

- Gazdálkodási/kezelési irányelvek érvényesítése egyedi erdészeti hatósági ügyek során.
- Gazdálkodási/kezelési irányelvek érvényesítése erdőterv-módosítási eljárás kezdeményezése útján (azonnali intézkedést igényelő, kiemelt Natura 2000 feladatok esetén).
- Gazdálkodási/kezelési irányelvek érvényesítése a soron következő körzeti erdőtervezések során (az irányelvek beépítése az erdőterv-rendelet szövegébe).

Az erdős élőhelyekkel kapcsolatban javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási és fejlesztési feladatok megvalósítása a mindenkor pályázati lehetőségek, illetve az gazdálkodók ambíciói és vállalásai függvényében lehetséges. A vállalások egy része nem igényel külön erdészeti hatósági eljárást (pl. kíméletes közelítés megvalósítása, érintetlen állományrész vagy holtfa visszahagyása), más részük (pl. üzem mód-váltás) viszont engedélyköteles. Az erdészeti ágazaton belül igénybe vehető kezelési-fenntartási és fejlesztési jellegű támogatások szektorfüggőek: a nem állami szféra több támogatási lehetőséghez jut, míg állami erdők (pontosabban az 50%-nál nagyobb hányadban állami tulajdonban levő erdők) esetében az elérhető támogatási jogcímek és források korlátozottak.

3.3.1. Agrártámogatások

3.3.1.1. Jelenleg működő agrártámogatási rendszer

Az erdőtervezett erdőkre igénybe vehető támogatásokat az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) finanszírozzák. A 2007-2013 közötti uniós költségvetési ciklusban kiírt támogatási jogcímek átalakítása jelenleg is folyamatban, így a 2014-2020 közötti időszakra érvényes szabályok, illetve támogatási jogcímek még pontosan nem ismertek. Annyi bizonyos, hogy a Natura 2000 területek uniós finanszírozása 2014-2020-ban is döntően a jelen időszakot meghatározó ún. „integrációs megközelítés” szerint történik. Továbbra sem lesz tehát egy külön erre célra elkülönített alap, hanem a Natura 2000 területek megőrzése kapcsán felmerülő fejlesztési igényeket a meglévő uniós pénzügyi eszközök – különböző alapok (erdők esetében elsősorban az EMVA) – keretében fogják érvényesíteni. A korábbi időszakban indított támogatások körét (szektorfüggőséget hangsúlyozó tagolással) röviden a következőkben tekintjük át.

Szektortól függetlenül igénybe vehető támogatások:

A) 32/2008. (III. 27.) FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az erdészeti potenciál helyreállítására nyújtandó támogatások igénybevételének részletes szabályairól – A jogszabály alapján normatív, vissza nem térítendő támogatás igényelhető a természeti katasztrófa (pl. vízkár, szélkár, tűzkár) által sújtott területeken az erdészeti potenciál helyreállítására, valamint a másodlagos erdőkárok megelőzésére:

- alaptámogatás: (a) erdőfelújítást megelőző terület-előkészítés, a károsodott faállomány letermelése, (b) első kivitelű erdősítés vagy pótlás, (3) törevágás vagy sarjzartatás
- kiegészítő támogatás: (a) bakhátak létesítése, (b) 10 fokot meghaladó lejtésű területen padka létesítése, (c) 15 fokot meghaladó lejtésű területen rőzsefonat vagy talajfogó gát létesítése

B) 139/2009. (X. 22.) FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az

erdőszerkezet átalakításához nyújtandó támogatások részletes feltételeiről – A jogszabály alapján normatív, területalapú, vissza nem térítendő támogatás igényelhető az alábbi fafajcserés szerkezet-átalakítási beavatkozások finanszírozására:

- erdőállomány alatti erdősítéssel történő szerkezetátalakítás
- tarvágást követő szerkezetátalakítás: (a) fafajcserével, (b) fafajcserével, tuskózással, gyökérfésüléssel, (3) fafajcserével, fainjektálással vagy tuskókenéssel
- állománykiegészítéssel történő szerkezetátalakítás

A többségi állami tulajdonú területek kivételével igénybe vehető támogatások:

C) 124/2009. (IX. 24.) FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az erdő-környezetvédelmi intézkedésekhez nyújtandó támogatások részletes feltételeiről – A jogszabály alapján normatív terület-, illetve térfogatalapú, vissza nem térítendő támogatás igényelhető az alábbi (természetvédelmi célokat is magába foglaló) célprogramokra:

- agresszíven terjedő, idegenhonos fa- és cserjefajok visszaszorítása
- szálaló erdőgazdálkodás bevezetése
- erdőállományok kézimunka-igényes ápolása
- őshonos erdőállományok tarvágásos felújításának visszaszorítása
- speciális erdei élőhelyek és természetes erdőfelújítás lehetőségének biztosítása: (a) mikroélőhelyek kialakítása, fenntartása, (b) facsoportok visszahagyása a véghasználat során, (c) az erdőfelújítás sikerességét biztosító cserjeszabályozás
- véghasználat elhalasztása talaj- és élőhelyvédelem céljából
- közjóléti célú erdők fenntartása
- erdei tisztások kialakítása és fenntartása
- természetkímélő anyagmozgatási módszerek alkalmazása

Az önkormányzati és többségi állami tulajdonú területek kivételével igénybe vehető támogatások:

D) 41/2012. (IV. 27.) VM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól – A jogszabály alapján vissza nem térítendő kompenzációs támogatás vehető igénybe a Natura 2000 irányelveket érvényre juttató jogszabályok végrehajtásával érintett, az Országos Erdőállomány Adattárban nyilvántartott erdőrészt területén felmerülő költségek és jövedelem kiesés ellentételezése céljából.

A magán- és önkormányzati tulajdonú területekre igénybe vehető támogatások:

E) 25/2012. (III. 20.) VM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a fiatal erdők állományneveléséhez nyújtandó támogatások részletes feltételeiről – A jogszabály alapján vissza nem térítendő támogatás vehető igénybe a fiatal erdők gazdasági értékét növelő állománynevelési jellegű tevékenységek (befejezett erdősítés ápolás, tisztítás és törzsnyesés) végzésére.

A különböző támogatási jogcímek tervezési területen belüli igénybevételéről konkrét adatokkal nem rendelkezünk, de mivel a területen nincs regisztrált erdőgazdálkodó (és nincs állami erdőkezelő), az elmúlt időszakban nyilván támogatások (pl. erdő-környezetvédelmi támogatás, Natura 2000 kompenzáció) lehívására sem kerülhetett sor.

3.3.1.2. Javasolt agrártámogatási rendszer

A felsoroltakhoz képest új támogatási jogcímre (részletes elővizsgálatok híján) itt most nem tudunk javaslatot tenni. Mivel a területen rendezetlen gazdálkodási jogviszony mellett nyilvántartott erdők állnak, nem lehetséges továbbá a korábbi támogatás-igénylések és támogatottság mértékének, a futó programok megfelelőségének, s így korábban elérhető támogatási programok hatékonyságának vizsgálata sem.

3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja

3.4.2. A kommunikáció címzettjei

Az erdőterületeket illetően érintett szervezetek jegyzékét az alábbiakban adjuk meg:

Illetékes erdészeti hatóság:

Heves Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága (3300 Eger, Szövetkezet u. 6.)

Illetékes vadászati hatóság:

Heves Megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatósága (3300 Eger, Szövetkezet u. 6.)

Illetékes természetvédelmi hatóság:

Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kormányhivatal Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főosztály (3530 Miskolc, Mindszent tér 4.)

Érintett nemzeti park igazgatóság:

Bükk Nemzeti Park Igazgatóság (3304 Eger, Sándor u. 6.)

Érintett erdőgazdálkodók:

A tervezési területen nincs regisztrált erdőgazdálkodó. A rendezetlen gazdálkodási jogviszonnyal nyilvántartott erdők tulajdonosi háttere földhivatali nyilvántartásból vizsgálható.

4. Felhasznált irodalom

4.1. Szakmai anyagok

- BARTHA D. (2013): Természetvédelmi élőhelyismeret. – Mezőgazda Kiadó, Budapest, 213 pp.
- BÖLÖNI J. – MOLNÁR ZS. – KUN A. (szerk.) (2011): Magyarország Élőhelyei. Vegetáció-típusok leírása és határozója, ÁNÉR 2011. – MTA Ökológiai és Botanikai Kutató-intézete, Vácrátót, 441 pp.
- FRANK T. (szerk.) (2000): Természet–Erdő–Gazdálkodás. – Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület & Pro Silva Hungaria Egyesület, Eger, 214 pp.
- FRANK T. – SZMORAD F. (2014): Védett erdők természetességi állapotának fenntartása és fejlesztése. (Rosalia Kézikönyvek 2.) – Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, Budapest, 160 pp.
- HARASZTHY L. (szerk.) (2014): Natura 2000 fajok és élőhelyek Magyarországon. – Pro Vértes Közalapítvány, Csákvár, 956 pp.
- VAJDA Z. (szerk.) (2012): A parádi erdőtervezési körzet körzeti erdőterve (2012-2021). – Kézirat, Heves Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága, Eger, 105 pp.
- VARGA B. (2013): A folyamatos erdőborítás fenntartása melletti erdőgazdálkodás alapjai. (Silva Naturalis 1.) – Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó, Sopron, 251 pp.
- A „Recski Hegyes-hegy” kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (HUBN20044) Natura 2000 adatlapja (www.termeszetvedelem.hu)

4.2. Útmutatók

- VÁTI (2009): Módszertani útmutató. A 2006/18/176.02.01 számú átmeneti támogatás keretében megvalósult „Natura 2000 területek fenntartási tervének elkészítése és ehhez kapcsolódó szolgáltatások elvégzése” című projekt során megfogalmazódott tervezési tapasztalatok és javaslatok. – VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Nonprofit Kft., Budapest, 93 pp.
- KvVM (2010): Szakmai háttéranyag a hazai Natura 2000 területek kijelölésének alapjául szolgáló erdei élőhelytípusok kezelési irányelveinek meghatározásához. – KvVM Természetvédelmi Szakállamtitkárság, Budapest, 78 pp.
- VM (2014): Útmutató a Natura 2000 fenntartási tervek készítéséhez. – VM Természetmegőrzési Főosztály, Budapest, 28 pp. + mellékletek

4.3. Jogszabályok

- az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. tv.
- az Európai Közösségek Tanácsa 92/43/EGK irányelve (1992. május 21.) a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről
- 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről
- 153/2009. (XI. 13.) FVM rendelet az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény végrehajtásáról
- 96/2011. (X. 17.) VM rendelet a 2011. évi körzeti erdőtervezésre vonatkozó tervezési alapelvekről, valamint az érintett körzeti erdőtervek alapján folytatott erdőgazdálkodásról

4.4. Adatbázisok

- Standard Data Form (SDF) 2013. és 2014. évi adatbázis

